

**KÍNA VILÁGGAZDASÁGI INTEGRÁCIÓJÁNAK HATÁSA:
KÍNAI KÜLÖNLEGES GAZDASÁGI ÖVEZETEK
AFRIKÁBAN**

Beatriz Fernandes Martins

A Master in Business Administration fokozat megszerzéséhez

szükséges részkövetelményként benyújtott disszertáció

Felügyelő:

Nelson António professor, ISCTE Business School, Marketing, Operatív és Általános
Menedzsment Tanszék

október 2018

*Senki sem látott még kutyát, aki tisztességesen és szándékosan cserélte volna el egyik csontját a másikra egy másik kutyával. Senki sem látott még állatot, aki gesztusaival és természetes kiáltásaival jelezte volna a másíknak: ez az enyém, az a tiéd; hajlandó vagyok ezt odaadni ezért... Az embernek azonban szinte állandóan alkalma van testvérei segítségére, és hiába várja azt kizárólag az ő jóindulatuktól. Nagyobb eséllyel fog érvényesülni, ha az önszeretetüket a maga javára tudja fordítani, és megmutatja nekik, hogy a saját hasznukra válik, ha megteszik érte, amit ő megkövetel tőlük. Aki egy másíknak bármilyen alkut ajánl, az erre tesz javaslatot. Add meg nekem, amit én akarok, és te megkapod, amit te akarsz - ez minden ilyen ajánlat értelme; és így kapjuk meg egymástól a jótétemények jóval nagyobb részét.
amire szükségünk van.*

- Adam Smith, A nemzetek gazdagsága

Absztrakt

Kína gyors gazdasági növekedése az egyik legvitatottabb kérdés a világgazdaságban, ahol a különleges gazdasági övezetek szerepe stratégiai jelentőségű. E tanulmány célja, hogy megismerje és elemezze a kínai különleges gazdasági övezetek afrikai megvalósítását, a motivációkat és a kapcsolódó problémákat. Ez a kutatás annak megértésére összpontosít, hogy Kína miért fektet be főként kívül, ahelyett, hogy saját társadalmi, környezeti és gazdasági problémáiba fektetne be. Célja továbbá annak ellenőrzése, hogy a kínai-afrikai kapcsolatok milyen hatással vannak a diplomácia, a kereskedelem és a fejlesztés kérdéseire, és hogy ez az afrikai beruházás értelmezhető-e "modern gyarmatosításként".

A szakirodalmi áttekintésben Kína integrációs modelljeit, például a WTO-csatlakozásokat és az FDI növekedését vizsgálják. A különleges gazdasági övezetek definícióját, fejlődését és céljait, valamint a kínai különleges gazdasági övezetek fő mozgatórugóit Afrikában tanulmányozzák. Az empirikus tanulmányban két szakaszra osztott kvalitatív módszert alkalmazunk: az egyik a dokumentumok elemzésén, a másik pedig interjúkon alapul, hogy összegyűjtsük a kínaiak véleményét "a helyszínen", Angola esetére összpontosítva.

A tanulmány következtetései azt mutatják, hogy a különleges gazdasági övezetek döntő szerepet játszanak Kína világgazdasági integrációjában, ami azt sugallja, hogy a más országokba való behatolás és a gazdasági előnyök kihasználása eszközöként értelmezhető. Másrészt sok tudós azzal érvel, hogy Kína nem tett mást, mint hogy tudásával és erejével segített másoknak.

Kulcsszavak: Kína Afrikában, különleges gazdasági övezetek.

JEL-osztályozási rendszer: M0, M1

Összefoglaló

O rápido crescimento económico da China tem sido um dos temas da economia mundial mais discutidos, onde o papel das Zonas Económicas Especiais tem sido destacado como estratégico. Este estudo visa conhecer e analisar a implementação das Zonas Económicas Especiais da China em África, motivações e problemas relacionados. Esta pesquisa concentra-se em entender porque é que a China invest sobretudo fora, em vez de investir nos seus próprios problemas sociais, ambientais e económicos. Emellett meg kell vizsgálni a kínai-afrikai kapcsolatok hatását a diplomácia, a kereskedelem és a fejlődés kérdéseiben, valamint azt, hogy az Afrikába történő beruházás tekinthető-e "modern gyarmatosításnak".

A szakirodalom áttekintése során a kínai integráció modelljeit vizsgálták, mint például anyílt koordinációs módszer bevezetését és az IDE növekedését. A definição, a evolução e os objetivos das Zonas Económicas Especiais são estudados, bem como os principais impulsionadores das ZEEs chinesas em África. No estudo empírico, recorreremos a uma metodologia qualitativa dividida duas fases: uma baseada em uma análise documental, a outra baseada em pesquisas para recolher opiniões de Chineses "no terreno", com foco no caso de Angola.

As conclusões deste estudo indicam que as Zonas Económicas Especiais desempenham um papel crucial na integração da China na economia global, sugerindo que isso pode ser entendido como uma ferramenta para penetrar noutros países e tirar vantagem económica do seu papel. Por outro lado, muitos estudiosos argumentam que a China não fez nada nada aliém de segudar os outros com ou seu conhecimento e poder.

Palavras-chave: Gestão, Gestão de empresas, China em África, Zonas Económicas Especiais.

Sistema de Classificação JEL: M0, M1

Köszönetnyilvánítás

Vezetőmnek, Nelson António professzornak külön köszönöm, hogy rendelkezésre állt, hogy tanított, és hogy bátorított, ami lehetővé tette ezt a munkát.

Zhao Nanan barátomnak, külön köszönet a készségéért és kedvességéért, hogy segít nekem az interjúk elküldésében és lefordításában.

Testvéremnek, édesanyámnak és édesapámnak mélységes hálámat fejezem ki minden támogatásukért, amit a következő időszakban nyújtottak ez a folyamat.

Index

.....	Absztrakt	I
.....	Összefoglaló	
.....	Köszönetnyilvánítás	III
.....	Index	IV
Az	ábrák listája	VI
.....	Fogalomtár	VII
I. fejezet -	Bevezetés	1
II. fejezet - Irodalmi	áttekintés	4
2.1 Kína világgazdasági integrációjának modelljei		4
2.1.1 WTO-csatlakozás: új gazdasági	stratégia	4
2.1.2 Exportorientált növekedési modell és	közvetlen külföldi befektetések	5
2.2 Különleges gazdasági	övezetek	9
2.2.1 Meghatározás		9
2.2.2 Fejlődés	és célok	11
2.3 Kína afrikai SEZ-stratégiájának fő mozgatórugói: Szkeptikusok kontra optimisták		13
III. fejezet -	Módszertan	18
3.1 Kontextus		18
3.2 Kiválasztott célpont		19
3.3 Tanulmány	jellemzése	19
3.4 Az	adatgyűjtés eszközei	20
3.4.1 Dokumentumelemzés		20
3.4.2 Interjúk		22
IV. fejezet -	Megállapítások	23
4.1 adatokbemutatása	és elemzése	23
4.1.1 WTO-csatlakozás		23
4.1.2 Kínai gazdasági	modell	25
4.1.3 Kína világgazdasági helyzetének problémái és	kihívásai	27
4.1.4 Kínai-afrikai	kapcsolatok	28
4.1.5 Kínai különleges gazdasági övezetek létrehozása	Afrikában	30
4.1.6 Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában - új gazdasági	modell?	33
4.2 A dokumentumelemzés és az interjúk keresztezése		37
4.2.1 A válaszadó	profilja	37
4.2.2 Kategorizálási	mátrix	38
4.2.3 Záró	megjegyzések	43

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági
övezetek Afrikában

V. fejezet	- Következtetések	45
5.1 Érvényesség	és megbízhatóság	49
5.2 Korlátozások		49
5.3 További kutatások		50
.....	Bibliográfia	51
A. Nem elektronikus	dokumentumok	51
B. Elektronikus	dokumentumok	53
I. függelék -	Interjú	55

Ábrák listája

1. **ábra** - A teljes közvetlen külföldi tőkebefektetések aránya: feldolgozóipar vs. szolgáltatási szektor, 2006-2015 (Forrás: KPMG Global China Practice, 2016: 40)..... 6
2. **ábra** - Kína OFDI-állománya Afrikában (milliárd USD) (Forrás: World Resources Institute)⁷..... Res
3. **ábra** - Kína ODI-áramlása és -állománya régióként 2014-ben (Forrás: KPMG Global China Practice, 2016: 18)..... 8
4. **ábra** - Ipar, hozzáadott érték (a GDP %-ában) (Forrás: A Világbank ..... adat
ai)²⁴
5. **ábra** - Szolgáltatások stb. hozzáadott érték (a GDP %-ában) (Forrás: A Világbank ..... adat
ai)²⁴
6. **ábra** Mezőgazdaság, hozzáadott érték (a GDP %-ában) (Forrás: A Világbank ..... adat
ai)²⁵
7. **ábra** - Kína különleges gazdasági övezetei Afrikában (Forrás: António és Ma, 2015: 86) .31
8. **ábra** - Kategorizációs mátrix ..... [saját készítésű]³⁹

Fogalomtár

SEZ	Különleges gazdasági övezetek
WTO	Kereskedelmi Világszervezet
GATT	Általános Kereskedelmi és Vámegyezmény
FDI	Közvetlen külföldi befektetések
ODI	Közvetlen külföldi befektetések
FIAS	Beruházási éghajlati tanácsadói szolgáltatási eszköz
FZs	Szabad zónák
EPZ-k	Exportfeldolgozási övezetek
FEs	Szabad vállalkozások
WEPZA	Világgazdasági Feldolgozóövezetek Szövetsége
ILO	Nemzetközi Munkaügyi Szervezet
FOCAC	Fórum a Kína-Afrika együttműködésről
Állami vállalatok	Állami tulajdonú vállalatok
ETCZ-k	Gazdasági kereskedelmi együttműködési övezetek
CNMC	China Non-Ferrous Metals Corporation
MOFCOM	A Kínai Népköztársaság Kereskedelmi Minisztériuma
CADF	Kínai Afrika Fejlesztési Alap
SADC	Dél-afrikai Fejlesztési Közösség
COMESA	Kelet- és Dél-Afrikai Közös Piac
TISCO	Taiyuan Iron & Steel Company

I. fejezet - Bevezetés

A kínai gazdaság megnyitása a különleges gazdasági övezetekkel kezdődött, amelyeket 1970-ben hoztak létre azzal a céllal, hogy rugalmasabb jogszabályokkal és adókedvezményekkel rendelkező szabadkereskedelmi övezeteket hozzanak létre. Ez a külföldi befektetések vonzásának egyik módja volt a kedvező feltételek, például a munkaerőköltségek és a nagy fogyasztói piac miatt, valamint a fejlett országokban kifejlesztett technológiai innovációk elsajátítása érdekében. Bár 2001-ben a Kereskedelmi Világszervezetnek (WTO) köszönhetően Kína erőteljesen integrálódott a világgazdaságba. Miután Kína 2001-ben belépett a WTO-ba, a kínai kereskedelempolitika fejlődött, amely a nagyobb nyitottság és a kereskedelem bővülése, a magas külföldi befektetések és az export irányába mutatott.

Azonban számos probléma merült fel Kína versenyelőnyével és fejlesztési stratégiájával kapcsolatban. A hangsúly a közvetlen külföldi befektetésekre és az exportra helyeződik, ahelyett, hogy figyelmet fordítanának a környezeti kérdésekre, a fizetésbeli egyenlőtlenségekre és a gazdasági egyenlőtlenségekre, amelyek a világgazdaságban és a más országokkal való súrlódásokban következményeket okozhatnak.

Ebben az összefüggésben egyre nagyobb kíváncsisággal tanulmányozták a kínai érdeklődés motivációit és fejlődését más országok iránt, nem pedig a saját országai iránt. Ezért kezdtük el kutatni Kína Afrikára irányuló növekvő figyelmét és kapcsolatukat. Kína afrikai szerepéről sokféle nézet létezik, a szkeptikusabbak úgy vélik, hogy Kína kihasználja az afrikai erőforrásokat és piacot, és elfoglalja a korábbi gyarmatosítók területét. A másik oldalon vannak az optimisták, akik úgy vélik, hogy Kína segíti Afrikát a fejlődésben és a problémáik megoldásában a tudása révén.

A fent említett foratókönyvet figyelembe véve, ebben a projektben a kínai különleges gazdasági övezetek afrikai megvalósításának, a folyamatnak, a motivációknak, a törekvéseknek és a kapcsolódó problémáknak, például a természeti erőforrások keresésének és a földbirtoklásnak a megértésére törekszünk. Következésképpen a tanulmány kutatási kérdései és fő célkitűzései a következők:

1. Kína kihasználja a világgazdaságban betöltött szerepét, és soft power stratégiákat alkalmaz Afrikában?

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

2. Melyek a kínai különleges gazdasági övezetek fő mozgatórugói Afrikában?
3. A Kína-Afrika kapcsolat egy mindenki számára előnyös együttműködés?

Ezt a témát azért tartjuk fontosnak, mert Kína világgazdasági szerepe egyre inkább a tanulmányok tárgya, mivel Kína növekedési stratégiái hatással vannak a nemzetközi pénzügyi piacra. Kína gyors gazdasági növekedése és a világgazdaságban betöltött jelentősége ellenére, különösen a WTO-csatlakozás után, még mindig számos társadalmi, politikai és gazdasági kihívás áll fenn.

Társadalmi szempontból a világra való nyitottság volt tapasztalható, nemcsak a kínai társadalom, hanem más országok számára is, amelyek beléphettek Kínába. Az alacsony kezdeti beruházási költségek és az olcsó munkaerő miatt Kína az egyik fő külföldi befektetési célpont. Ez azonban a városi és a vidéki lakosok közötti jövedelmi egyenlőtlenségek kiéleződéséhez vezetett, és az iparosítás környezeti problémákat is okozott.

Politikai szempontból sürgősen szükség van a gazdasági és társadalmi fejlődés politikáinak kiegyensúlyozására és irányítására. Kína magas beruházásai és a közjavakra, a társadalombiztosításra, az egészségügyre, az infrastruktúrára és az oktatásra fordított alacsony kiadások az egyik legnagyobb probléma, amellyel Kína szembesül.

Végül a gazdasági tényező az, amelyre a legnagyobb hangsúlyt fektetjük, és amely a fent említett másik két tényezővel is feltétlenül összefügg. Kína gazdaságában és a növekedés forrásaiban számos egyensúlytalanság van, amelyeket mérsékelni kellene az inflációs nyomás csökkentése és a gazdasági egyensúlyt teremtő más országokkal való jobb kapcsolat kialakítása érdekében. Ebben az összefüggésben mutatták be ebben a tanulmányban a kínai-afrikai kapcsolatot, azt a fajta támogatást és befektetést, amelyet Kína gyakran kínál más országoknak, ahelyett, hogy az elsőre összpontosítana. Fontos, hogy Kína globális gazdaságba való integrációja során figyelembe vegyünk a különböző típusú támogatásokat, és megértsük, hogy ez egy módja annak, hogy segítsük más országok fejlődését, vagy ha ez egy módja annak, hogy lassan kihasználjuk ezt a gazdasági nyitottságot, hogy valamiféle "gyarmatosítást" végezzünk, hogy hosszú távú cserében részesüljünk előnyökben.

A kutatási kérdések megválaszolása érdekében ezt a munkát két fő részre szerveztük: a szakirodalmi áttekintés és a megállapítások. Az irodalmi áttekintés lehetővé tette Kína

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

globális gazdaságba való integrálódásának modelljeinek átgondolását; a különleges gazdasági övezetek fogalmát; és a kínai különleges gazdasági övezetek afrikai stratégiájának fő mozgatórugóival kapcsolatos különböző nézőpontokat.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

Az irodalmi áttekintés felvázolása és az adatok összegyűjtése után bemutattuk a megállapításokat. Ebben a fejezetben ismertetjük a vizsgálat tárgyát, a kutatási kérdéseket és az alkalmazott módszertani lehetőségeket. Kategorizáljuk és indokoljuk a tanulmányt és a választott célt, ismertetjük a gyűjtőeszközöket és az adatelemzést, végül pedig bemutatjuk az eredményeket. A tanulmány a következtetések bemutatásával zárul.

II. fejezet - Irodalmi áttekintés

2.1 Kína világgazdasági integrációjának modelljei

Biztosítanunk kell, hogy Amerika írja a világgazdaság szabályait, és ezt még ma meg kell tennünk, amíg a gazdaságunk globálisan erős helyzetben van, mert ha nem mi írjuk a szabályokat.

a világkereskedelem szabályait, találj ki, mi lesz: Kína fogja.

Barack Obama

2.1.1 WTO-csatlakozás: új gazdasági stratégia

Kína az egyik leggyorsabban növekvő és ellenálló gazdaság, a GDP növekedése 2016-ban 6,7 százalékos, 2017-ben pedig 6,8 százalékos volt¹. Bár a korábbi éveknél lassabban, de Kína még mindig a világ nagy gazdaságai között az egyik legmagasabb növekedési rátával rendelkezik.

1970-ig Kína gazdasága más gazdaságoktól elzárkózott, és szinte teljes mértékben a mezőgazdasági ágazatától függött. Csak 1980-ban, Deng Hsziao-ping idején nyitotta meg az ország gazdaságát, regionális kereskedelmi megállapodásokat írt alá, és igyekezett külföldi befektetéseket vonzani. Később Kína igyekezett csatlakozni az Általános Kereskedelmi és Vámszerződés (GATT) szervezethez, majd 2001-ben csatlakozott a Kereskedelmi Világszervezethez².

A WTO "az egyetlen olyan globális nemzetközi szervezet, amely a nemzetek közötti kereskedelem szabályaival foglalkozik. A szervezet középpontjában a WTO-megállapodások állnak, amelyeket a világ kereskedelmi országainak többsége megtárgyalt és aláírt, majd parlamentjeikben ratifikált. A cél annak biztosítása, hogy a kereskedelem a lehető leggyorsabban, kiszámíthatóan és szabadon folyjon. A WTO-nak számos szerepe van: a kereskedelmi szabályok globális rendszerét működteti, fórumként működik a kereskedelmi megállapodások megtárgyalásához, rendezzi a tagjai közötti kereskedelmi vitákat, és támogatja a fejlődő országok igényeit."³

Rumbaugh és Blancher (2004) szerint a WTO-csatlakozás döntő szerepet játszott Kína

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

globális gazdaságba és kereskedelmi rendszerbe való integrációjának előmozdításában, mivel a WTO-csatlakozás a vámtarifák csökkentését is magában foglalta.

---

¹ Forrás: Trading Economics.

² A WTO 1995-ben kezdte meg működését, és a GATT helyébe lépett a nemzetközi kereskedelemre vonatkozó többoldalú megállapodások irányításában és igazgatásában.

³ Forrás: Kereskedelmi Világszervezet.

és a piacra jutás javítása. A szerzők megállapítják, hogy a kulcsfontosságú szolgáltatási ágazatok, például a távközlés és a pénzügyi szolgáltatások megnyitása, valamint a kereskedelemmel kapcsolatos tevékenységekkel kapcsolatos új kötelezettségvállalások, például a nemzeti elbánás és a megkülönböztetésmentesség elvei tekintetében. Emellett Kína komoly kötelezettséget vállalt a nemzetközi kereskedelmi rendszer elveinek és szabályainak való megfelelésre, ami javíthatja a belpolitikai környezet átláthatóságát. A szerzők azt állítják, hogy Kína WTO-csatlakozásának legközvetlenebb előnye a külföldi piacokhoz való könnyebb és jobb hozzáférés volt, ami a kínai export fellendüléséhez vezetett az olyan ágazatokban, mint a textilipar.

2.1.2 Exportorientált növekedési modell és közvetlen külföldi befektetések

2001 után Kína gazdasága közelebb került a világgazdasághoz, ami a közvetlen külföldi befektetések nagymértékű áramlásához és az export gyors bővüléséhez vezetett, különösen a feldolgozóipari tevékenységek terén. Chen (2009) szerint Kína WTO-csatlakozását követően az FDI-áramlás jelentősen megnőtt, nagy arányban a feldolgozóiparban és a nemzetközi kereskedelem gyors fejlődésével. Whalley (2011) azzal érvel, hogy a Kínába irányuló nagyarányú közvetlen külföldi tőkebefektetések elsődleges oka a jó minőségű, alacsony költségű munkaerőhöz való hozzáférés volt, amelyet a külföldi technológiával kombinálva a profit maximalizálására lehet felhasználni.

Kína gazdasága súlyos egyensúlytalanságoktól szenvedett, amelyek 2005-ben a tőke- és folyó fizetési mérleg *kettős többlete* miatt súlyosbodtak (Chen, 2009: 8-9). A kínai folyó fizetési mérleg növekvő többlete aggodalomra adott okot a külső egyensúlytalanságok lehetséges növekedésével kapcsolatban. Kína folyó fizetési mérlegének és tőkemérlegének *kettős többlete* az 1990-es évek közepe óta a devizatartalékok nagymértékű növekedéséhez vezetett. Kína többletei a devizatartalékok folyamatos növekedését eredményezték. Az FDI és az export révén szerzett külföldi forrásokat nem használták fel teljes mértékben külföldi áruk vagy technológia vásárlására, hanem inkább visszavitték az amerikai piacra. A többletet a többletvagyon leírására használják, beleértve a jövedelmet, a nyereséget, a tőkét és az árukat. A költségvetésben gyakran fordul elő többlet, amikor a kiadások kevesebbek, mint a felhalmozott bevételek. A többlet azonban nem mindig jelent pozitív eredményt, mint például Kína esetében. Ebben az esetben a kiegyensúlyozatlan és ellenőrizetlen gazdasági növekedés a pénzmennyiség növekedésének felgyorsításával inflációs nyomást eredményezhet.

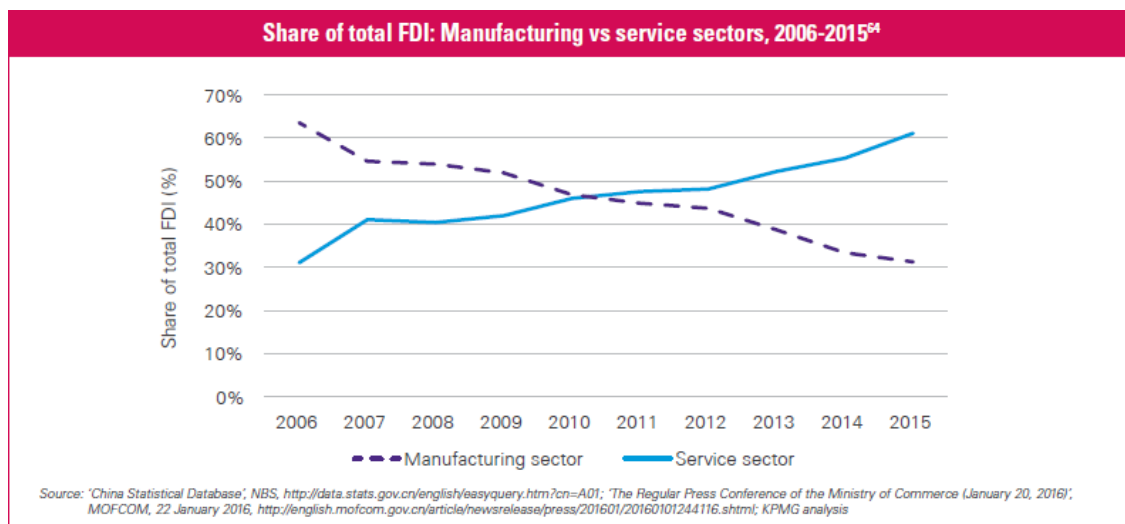
Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

A folyó fizetési mérleg többlete jelentősen csökkent a 2007-es csúcshoz képest. Ana Maria Santacreu (2016), a Saint Louis-i Federal Reserve Bank közgazdásza kifejti, hogy a folyó fizetési mérleg többlet csökkenésének fő tényezője Kína kereskedelmi forgalmának visszaesése volt.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

többség, amely 2007-ben a GDP 9 százaléka körüli csúcsra emelkedett, 2015-ben pedig a GDP 3,5 százaléka volt. A közgazdász utal arra, hogy Kína kereskedelmi többletének csökkenését a kereskedett áruk többletének csökkenése és a kereskedett szolgáltatások deficitjének növekedése egyaránt okozta, elsősorban a turizmus miatt.

A KPMG Global China Practice 2016-os China Outlookjában az áll, hogy bár 2015-ben a gazdasági növekedési ütem, a tőzsde és a devizaárfolyamok volatilitása lelassult, a Kínába irányuló közvetlen külföldi befektetések típusában változás következett be. A befelé irányuló külföldi befektetési tevékenység növekedett, amely az évek során megváltoztatta a mintázatát, mivel Kína igyekszik átállni egy magas hozzáadott értékű gazdasággá, amely jobban támaszkodik a szolgáltatási szektorra és a belföldi fogyasztáson alapuló növekedésre. Amint az 1. ábrán megfigyelhetjük, 2015-ben a szolgáltatási szektor az összes közvetlen külföldi tőkebefektetés 61,1 százalékával megelőzte a feldolgozóipart a közvetlen külföldi befektetések legnagyobb címzettjeként, míg a feldolgozóiparba irányuló közvetlen külföldi befektetések 31,4 százalékra csökkentek.

1. **ábra** - A teljes közvetlen külföldi tőkebefektetések aránya: feldolgozóipar vs. szolgáltató szektor, 2006-2015 (Forrás: KPMG Global China Practice, 2016: 40).

Kína új gazdasági hatalomként emelkedik, mivel egyre nagyobb mértékben vesz részt a világgazdaságban, mind a befelé irányuló, mind a kifelé irányuló közvetlen külföldi befektetések révén. A kínai közvetlen külföldi befektetések növekedése ezekben az években számos érdeklődést keltett a kínai külföldi befektetések motivációival és fő mozgatórugóival kapcsolatban. Sok szerző azt állítja, hogy Kína integrációja a világgazdaságba bizonyos

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

következményekkel járhat a nemzetközi politikai gazdaságtanban.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

Kolstad és Wiig (2012) megállapítják, hogy a kínai közvetlen külföldi tőkebefektetéseket elsősorban a nagy piacok, a nagy természeti erőforrásokkal rendelkező országok és a gyenge kormányzás vonzza. A szerzők ezt a befektetési magatartást például Afrika esetével példázzák, és azzal érvelnek, hogy ez a gazdasági együttműködés súlyos következményekkel járhat, mivel Kína felerősítheti az erőforrásokkal kapcsolatos problémákat. A World Resources Institute szerint Kína Afrikába irányuló, kifelé irányuló közvetlen külföldi tőkebefektetése a 2004-es 1 milliárd dollárról 2013-ra 24,5 milliárd dollárra nőttek rohamosan (2. ábra), és sok beruházás a nyersanyag-kitermelő iparágakba, például a bányászatba és az olajkitermelésbe irányul.

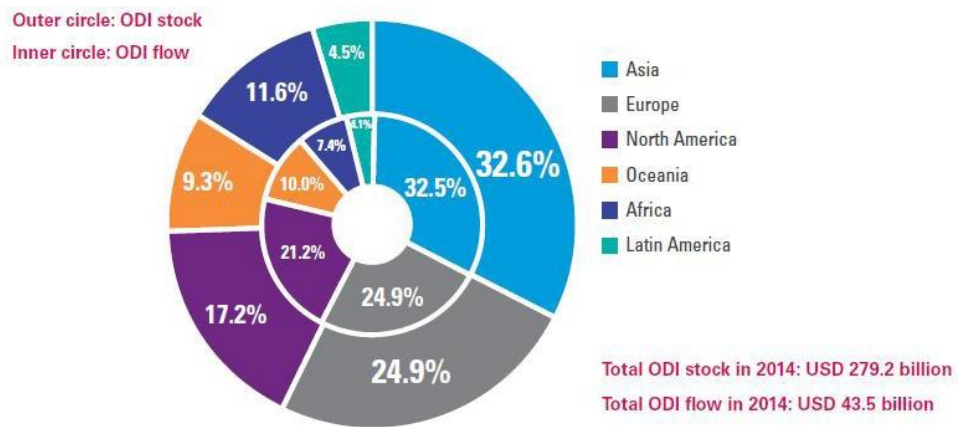
2. ábra - Kína OFDI-állománya Afrikában (milliárd USD) (Forrás: World Resources Institute)

Másrészt Yang, Cheng és Lin (2013) a 2003-2009 közötti közvetlen külföldi befektetések adatainak iparági megoszlását elemezve arra a következtetésre jutott, hogy a kínai gazdasági modell fő célja nem a tengerentúli termelés bővítése, hanem iparágainak megerősítése a fejlett technológiák elsajátítása és a stabil ellátás révén.

A KPMG China Outlook 2016 című kiadványában a Hongkong, a Brit Virgin-szigetek és a Kajmán-szigetek régióira vonatkozó ODI-áramlások és -állományok kizárása után grafikonon mutatják be a kínai tengerentúli befektetések 2014-es top 10 célországát, amelyek a fejlett gazdaságok és a feltörekvő piacok kombinációját tartalmazzák (3. ábra).

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

China's ODI flows and stock by region in 2014

3. ábra - Kína ODI-áramlása és -állománya régióként 2014-ben (Forrás: KPMG Global China Practice, 2016: 18)

Ebben a kutatásban Afrika áll a középpontban, ahová Kína 2014-ben az ODI-áramlás és -állomány 11,6 százalékát irányította (3. ábra). Az elemzés során mindvégig arra törekszünk, hogy megértsük Kína afrikai beruházási motivációit. Bár a globális bizonytalanságot tükröző, egyenetlen FDI, az afrikai FDI alakulása továbbra is növekszik, ahol az ázsiai-csendes-óceáni befektetőké a főszerep (EY's Attractiveness Program Africa, 2017). A Kínából Afrikába irányuló, kifelé irányuló közvetlen külföldi tőkebefektetések 2016-ban drámaian megnöttek, és a kontinens harmadik legnagyobb befektetőjévé váltak. E jelentés szerint "2005 óta Kína 293 FDI-projektbe fektetett be Afrikában, összesen 66,4 milliárd USD értékben, és 130 750 munkahelyet teremtett" (EY's Attractiveness Program Africa, 2017:18).

2.2 Különleges gazdasági övezetek

*A nyolcvanas évekig, amikor Deng Hsziao-ping Kína első különleges gazdasági övezetét nyilvánította a területet, Sencsen egy apró halászfalu volt. Hirtelen tizenegymillió ember jelent meg, látszólag a semmiből; gyárak jelentek meg, amelyek gyakran kapkodva épített épületekben voltak elhelyezve.
toronyházak.*

Michael Specter

2.2.1 Meghatározás

A különleges gazdasági övezeteknek országonként, időszakonként és kutatótól függően különböző nevei és meghatározásai vannak. Általános megközelítésben azt mondhatjuk, hogy a különleges gazdasági övezetek egy országon belül jogilag engedélyezett, körülhatárolt földrajzi területek, amelyek befektetésekkel, kereskedelemmel, liberális politikával és adókedvezményekkel vonzzák a külföldi vállalatokat. Ez egy különleges és kevésbé korlátozó gazdasági törvényekkel rendelkező gazdasági tér, amely a gazdasági együttműködést elősegítő szabad kikötőként működik.

Mielőtt tanulmányozná a kínai SEZ-t Afrikában, fontos megérteni a SEZ jelentését, típusait, kategóriáit és jellemzőit. A 2008-as FIAS-jelentés szerint (Farole 2011: 27) a különleges gazdasági övezetek tág értelemben "egy ország nemzeti határain belül elhelyezkedő, körülhatárolt földrajzi területek, ahol az üzleti élet szabályai eltérnek a nemzeti területen érvényesülő szabályoktól. Ezek az eltérő szabályok elsősorban a beruházási feltételekkel, a nemzetközi kereskedelemmel és vámokkal, az adózással és a szabályozási környezettel foglalkoznak; ezáltal az övezet olyan üzleti környezetet kap, amely politikai szempontból liberálisabbnak, adminisztratív szempontból pedig hatékonyabbnak tekinthető, mint a nemzeti területé".

A különleges gazdasági övezeteket azonban nehéz egyetlen definícióval magyarázni, mivel különböző típusok, strukturális jellemzők és politikai célok léteznek. Minden egyes gazdasági övezet különböző földrajzi, gazdasági, az övezet funkciói és versenylőnyei miatt más és más.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

A különleges gazdasági övezetek típusain belül Farole (2011: 27-29) a következőket különbözteti meg:

- **Szabad zónák (FZ)**, a SEZ legrégebbi típusa, vámraktári formában, a tengeri kikötőkben és repülőtereken, a főbb nemzetközi közlekedési csomópontok közelében (egy példa egy FZ-re a panamai Colon szabad zóna);
- Az 1950-60-ban az iparosítás felgyorsításának szándékával megjelent **exportfeldolgozási övezetek (EPZ-k)**, amelyek az iparhoz kapcsolódó nemzetközi kereskedelemmel rendelkező fejlődő országokban találhatók (például Masa Free Zone, Koreai Köztársaság);
- **Szabad vállalkozások (FE-k)**, az FZ/EPZ változata, amelyben az egyes vállalkozások FZ/EPZ státuszt kapnak (példa: Mauritius exportfeldolgozási zóna);
- **A szabadkikötők**, amelyeket általában az ismert különleges gazdasági övezetek leírására használnak, és amelyek a terület számos részét (városi és vidéki területek) és közlekedési létesítményeket (kikötők és repülőterek) foglalják magukban, gazdasági régiókat és a megfelelő tevékenységeket, népességet, politikai és közigazgatási összetevőket is magukban foglalnak (példa: kínai különleges gazdasági övezet).

Egy másik, de egyszerűbb SEZ-meghatározás a Világgazdasági Feldolgozóövezetek Szövetségének (WEPZA) széles és kis területű övezetekre történő kategorizálása. Farole (2011:30) szerint a kettő között az a különbség, hogy a *nagy területű övezetek* a kistérségi övezetekkel ellentétben 1000 hektárnál nagyobbak és rezidens lakossággal rendelkeznek. A kistérségi övezeteket kerítés határolja, és csak munkáskollégiumokkal rendelkeznek.

A különleges gazdasági övezetek szerkezeti jellemzői az övezetek típusától függően változhatnak, mivel mindegyiknek sajátos szabályozási rendszere, irányítási struktúrája⁴, valamint a vállalatok összes tevékenységét támogató fizikai infrastruktúrája (ipari parkok, az övezet és a források és piacok közötti legfontosabb közlekedési eszközök) van, amely általában ingatlanokat, utakat, villamos energiát, vizet és távközlést foglal magában. Farole (2011: 25) szerint a különleges gazdasági övezetek közös jellemzője, hogy "a gazdaság többi részétől eltérő szabályozási rendszerrel rendelkeznek".

A különleges gazdasági övezetek nem új fogalom, hanem egy olyan fogalom, amely az évek során folyamatosan fejlődik. Hosszú idő telt el azóta, hogy a társadalmak megkezdtek a

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági
övezetek Afrikában

külkereskedelmet és a stratégiai helyszínek, a biztonságos kikötők és kereskedelmi útvonalak
keresését. Ezek a területek lettek az úgynevezett *szabad zónák*,

---

⁴ Ez az övezetek rendszerétől, a szervezeti kultúrától, a meglévő övezetek számától, a magánszektornak az övezetek kialakításában és működtetésében betöltött szerepétől függően változik.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

ahol az áruk a helyi tilalmaktól, adózástól és vámoktól mentesen mozogtak. Sok tudós úgy véli, hogy a szabad zóna első megközelítése a Kr. e. 166-ban Delos szigetén volt, mivel az lehetővé tette a szabad kereskedelmi feltételeket.

Az EPZ eredetileg a hagyományos exportról a nem hagyományos exportra való áttérés ösztönzője volt. A szabad zónák első programjai korlátozottak voltak, a kormány engedélyétől függtek, és a kereskedelemre összpontosítottak. A fordulat az exportorientált növekedési modell bevezetésével történt, amely Kelet- és Délkelet-Ázsia fejlődő és újonnan iparosodó országaiban jelent meg az ipari parkok fejlesztésével együtt. Volt egy gazdasági liberalizáció, amely véget vet a korszak protekcionista politikájának. 2003-ra számos zóna már egymillió munkavállalót foglalkoztatott, többek között az elektromos és elektronikai ipar csúcstechnológiai szegmenseiben.

2.2.2 Fejlődés és célok

A különleges gazdasági övezetek jelentős hatással vannak a világgazdaságra, és a közvetlen külföldi befektetések vonzására irányulnak. A különleges gazdasági övezetek koncepciói és céljai folyamatosan fejlődtek. A szakpolitikai célok azok, amelyek a gazdasági átalakulás és ezáltal az országok növekedésének fokozása érdekében a különleges gazdasági övezetek létrehozásához vezetnek. Ily módon a SEZ-ek célorientáltak, átgondolt cselekvési irányokat hoznak létre valamilyen kitűzött cél érdekében.

Wang (2009) azt állítja, hogy a különleges gazdasági övezetek elsősorban a külföldi befektetéseken és az exportorientált ipari vállalkozásokon keresztül növelik az egy főre jutó közvetlen külföldi befektetéseket; nem csökkentik a hazai befektetéseket és a hazai tulajdonú tőkeállományt, és növelik a teljes tényezőtermelékenység növekedését. A szerző szerint a különleges gazdasági övezetek tőkét és fejlett technológiát hoznak, és számos ország számára fontos szakpolitikai következményekkel járnak.

Annak ellenére, hogy a politikai célok zónánként és országonként eltérőek, Farole (2011: 25-26) azt állítja, hogy a FIAS 2008-as jelentése szerint a zónákat négy fő politikai céllal hozzák létre: közvetlen külföldi befektetések vonzása, "nyomásszelepként" való működés a nagyarányú munkanélküliség enyhítésére, szélesebb körű gazdasági reformstratégiák támogatása, valamint kísérleti laboratóriumként való működés új politikák és megközelítések

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

alkalmazására. Ebben az összefüggésben a szerzők megállapítják, hogy a különleges gazdasági övezeteknek kétféle előnye is lehet: *statikus gazdasági előnyök* és *dinamikus gazdasági előnyök*. A *statikus gazdasági előnyök* "rövid távúak a gazdasági övezeteknek a kereskedelem eszközeként való felhasználása révén és

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

beruházási politika (...) a specializációból és a cseréből származó nyereségek megragadásának eredménye, és magában foglalja a munkahelyteremtést, az exporton keresztül történő devizateremtés vonzását és a gazdasági hozzáadott érték létrehozását". A *dinamikus gazdasági előnyök* "hosszú távúak (...) és magukban foglalják a nem hagyományos gazdasági tevékenységek előmozdítását, (...) a technológiaátadást, a hazai vállalkozói szellem ösztönzését és a gazdasági nyitottság előmozdítását".

Berthelemy (2011) szerint a különleges gazdasági övezetek hasonlóságot mutatnak a gazdasági feldolgozó övezetekkel, mivel céljuk az új gazdasági tevékenységek agglomerációjának ösztönzése egy adott területen az infrastruktúra és egyéb létesítmények biztosításával. Mindkét esetben az a várakozás, hogy ez az agglomeráció pozitív externáliákat hoz létre a vállalkozások között, amelyek elősegítik a fenntartható diverzifikációs folyamatot. Kína hosszú és gyümölcsöző tapasztalatokkal rendelkezik a különleges gazdasági övezetekkel kapcsolatban, amelyek az 1980-as években az ipari fejlődés gerincét alkották. Mindazonáltal az ilyen projektek fejlesztési hatása bizonytalan, tekintettel a különleges gazdasági övezetek enklávé jellegére és az olyan lehetséges korlátokra, mint az infrastruktúra hiánya és az intézményi irányítási problémák.

Farole és Akinci (2011) szerint az 1980-as évek közepe óta az újonnan létrehozott övezetek száma szinte minden régióban, főként a fejlődő országokban, gyorsan nőtt. A globális kereskedelem és a beruházások fejlődő kontextusa bizonyos változásokat hozott a különleges gazdasági övezetek működésében, az EPZ-k nyitottabbak a nagyobb és rugalmasabb különleges gazdasági övezetek modelljei felé. Farole (2011) megállapítja, hogy 1986-ban a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) adatbázisa 176 zónáról számolt be 47 országban, 2006-ban pedig már 3 500 zónáról 130 országban. Annak ellenére, hogy a gazdasági övezetek nem érték el céljaikat, gyorsan növekedtek. Sok más övezet is hozzájárul a közvetlen külföldi befektetések, az export, a foglalkoztatás növekedéséhez, és fontos szerepet játszik a globális kereskedelemben és gazdaságba való integrációban.

A különleges gazdasági övezetek Kínából indultak, és most erőteljesen az afrikai kontinens felé mozdulnak el. Ant3nio és Ma (2015: 85) szerint "a 2006-os Kína-Afrika Együttm3ködési Fórum (FOCAC) pekingi cselekv3si tervének keret3ben a K3nai N3pk3ztársas3g kinyilv3n3totta sz3nd3k3t, hogy h3rom-3t különleges gazdas3gi 3vezetet alak3t ki az afrikai kontinensen, amelyek a k3nai befektet3sek enkl3v3ik3nt szolg3lnak a kulcsfontoss3g3 afrikai

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

államokban. Az első két zónát Zambiában (bányászati központ) és Mauritiuson (óceáni peremvidéki kereskedelmi központ) hozták létre" (António és Ma, 2015: 85).

2.3 Kína afrikai SEZ-stratégiájának fő mozgatórugói: Szkeptikusok kontra optimisták

Kína közelmúltbeli lépései a különleges gazdasági övezetek (SEZ) létrehozására több afrikai országban jelentősen hozzájárulhatnak az afrikai iparosításhoz. E projektek sikere azonban korántsem garantált. Mind Kína, mind az afrikai országok céljainak eléréséhez aktív partnerségre és olyan együttműködési keretre lesz szükség, amely magában foglalja a fogadó kormányok elkötelezettségét, a helyi ellenőrzés fokozatos bevezetésének folyamatait, a szabványok kommunikációját és érvényesítését, valamint a helyi gazdaságok integrációjának támogatását.

Deborah Brautigam, Thomas Farole, és Tang Xiaoyang

Kína afrikai jelenlétével kapcsolatban különböző következtetések születtek, a legtöbb kutatási kiadvány a győzelem-veszteség perspektíva felé orientálódik, és azt védi, hogy Afrika aláássa magát. Számos kínai-afrikai vita kapcsolódik ahhoz a tényhez, hogy Kína rabmunkásokat alkalmaz az építési projektjeiben, a beruházásokat gyakran Afrika természeti erőforrásainak (nyersanyagok és olaj) kiaknázása motiválja. A tudósok szerint Kína afrikai SEZ-stratégiájának fő mozgatórugói a piacok és a természeti erőforrások keresése, a nyersanyagok feldolgozása és az export. Ez lehetővé teszi a kínai vállalkozások számára, hogy szembenézzenek a nyugati versennyel (Zncharaz és Nowbutsing, 2010; idézi António és Ma, 2015).

Ado és Su (2016: 47) 3 kulcsfontosságú kérdésre hívja fel a figyelmet, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy megértsük a kínai különleges gazdasági övezetek fő mozgatórugóit Afrikában, valamint azt, hogy az együttműködés mindkét fél számára előnyös vagy előnytelen: "Kína csak azért kereskedik Afrikával, hogy kiaknázza a kontinens természeti erőforrásait, és vannak-e gyarmati ambíciói?"; "Törődik-e Kína az emberi jogokkal, és alkalmaz-e soft power stratégiákat Afrikában?"; "Kína inkább Afrika iparosítását részesíti előnyben, mint a helyi gazdaságok gyengítését?".

Kína gyors fejlődését a növekedés fenntartásához szükséges természeti és energiaforrások iránti igény jellemezte. Az egyik fő mozgatórugó a kínai kormány stratégiai törekvése volt,

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

hogyan a nyersanyagellátást biztosítsa a növekvő energiaszükségletéhez Kínán belül, hogy biztosítsa az importot és a nyersanyagokat a saját feldolgozóiparának bővítéséhez. Ado és Su (2016) azt állítják, hogy a kínai közvetlen külföldi befektetések fő forrása az olaj, mivel az 56 afrikai országból Kína mind a 45 olyan országban befektetett, amelyek nagy olaj-, szén- és gázforrásokkal rendelkeznek. Kínai

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

az afrikai pénzügyi szerepvállalás vagy olyan országokban történik, amelyekkel jó politikai kapcsolatokat ápol, mint Egyiptom, Etiópia, Mali és Tanzánia, vagy pedig olyan országokban, amelyeknek stratégiai érdekeik vannak az olaj- és ásványkincseik miatt, mint Algéria, Angola és Kongó, a Kongói Demokratikus Köztársaság, Nigéria, Szudán és Zambia (Berthelemy, 2011: 29-30).

Alden, Large és Oliveira (2008) szerint a kínai állami vállalatoknak nyújtott kormányzati támogatás fontos szerepet játszott az Afrikába irányuló közvetlen külföldi befektetések irányításában. Afrikára gyakran úgy tekintenek, mint olyan helyre, ahol a kínai vállalatok tapasztalatot szerezhettek, üzleti vállalkozásokat hozhatnak létre és terjeszthetnek ki világszerte.

A kínai logisztika Afrikában főként az afrikai infrastruktúrával való ellátásra összpontosít, amely lehetővé teszi Kína számára, hogy ipari termelését az egész kontinensre kiterjessze. Farole (2011) szerint a kínai SEZ Afrikában fontos szerepet játszik a globális kereskedelembe való integrációban és a strukturális átalakulásban, beleértve az iparosítást és a korszerűsítést, mivel hozzájárul az FDI, az export és a foglalkoztatás növekedéséhez. Az övezetek jelentősen hozzájárulhatnak a munkahelyteremtéshez, a diverzifikációhoz és a fenntartható növekedéshez az afrikai és más alacsony jövedelmű országokban. Deborah, Farole és Tang (2011) azzal érvel, hogy ez egy módja annak, hogy Kína megossza modelljét a baráti országokkal. Ezek a zónák Kína megsegítésére szolgáltak, lehetővé téve a munkaerő-igényes, kevésbé versenyképes, "érett" iparágak, például a textilipar, a bőrárak és az építőanyagok offshore-ba költöztetését.

Az Afrika és Kína közötti kereskedelem 2000-ben kezdett felgyorsulni, és az árualapú kereskedelmi kapcsolat természetével kapcsolatos tények ellenére a kínai kormányok továbbra is ragaszkodnak ahhoz, hogy ez egy mindenki számára előnyös stratégiai partnerség. Kína a legfontosabb afrikai nyers- és puhaárutermelők, például Angola, Nigéria, Szudán, Zambia és a két Kongó jelentős piacává vált. Az olaj a legjelentősebb exportcikk, az Angola Kínába irányuló exportjának közel 100 százalékát termeli (Alden; Large; and Oliveira, 2008: 11-12).

A természeti erőforrások iránti kereslet mellett a tudósok és a média megkérdőjelezte, hogy Kínának gyarmati ambíciói lehetnek Afrikával szemben. Szkeptikus megközelítésből ez a kapcsolat modern gyarmatosításként értelmezhető, ahol a kínai vállalkozások neokolonialista

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

megközelítést alkalmaznak az erőforrások kitermelésére, amely magában foglalja a munkaerő kizsákmányolását és az infrastrukturális projektek telepítését (Jauch, 2011; via Ado és Su, 2016).

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

Másrészt az optimisták, például Tsao, Lu és Yeh (2015) azt állítják, hogy Kína közvetlen befektetései Afrikában sokszínűek, összetettek és nem jelentenek új gyarmatosítást. Először is, az erőforrás-központú befektetések nagyszabású infrastruktúra-építési projekteket követnek a fogadó országban; Másodsor, a kis- és középvállalkozások magánbefektetései szorosan kapcsolódnak a helyi gazdasági tevékenységekhez Afrikában.

Az afrikai oldalon Plessis (2016) szerint a kínai-afrikai erőforrás-exportőr és "donor" kapcsolat egyre fontosabb, hogy az afrikai országok fejlesszék kemény infrastruktúrájukat, valamint azt a kapacitást, hogy ezeket a projekteket a "donor" állam hiányában is fenn tudják tartani és ki tudják bővíteni.

Egy másik nézőpont a Nyugatról érkező hamis információk. Fontos figyelembe venni, hogy az információk gyakran előítéletesek, és nyugati újságírók által generáltak, akik olyan közönségnek írnak, amely érzi a kínai gazdasági és politikai hatalom versenynyomását Afrikában (Ajakaiye, és Kaplinsky, 2009; via Ado, és Su, 2016).

Chen, Dollar és Tang (2016) szerint Kína vonzódása az erőforrásban gazdag országokhoz nem különbözik a nyugati beruházásoktól. Kína Afrikával való kapcsolata azonban eltér a nyugati országokétól, mivel az afrikaiak általában gyorsan bírálják a nyugati segítséget, és dicsérik a kínaiakat, akik - amikor a 2008-as pénzügyi válságot követően számos partner csökkentette a támogatását - számos afrikai ország adósságát elengedték (a 2009-es FOCAC-on). Berthelemy (2011) utal arra, hogy 2008 vége óta a kínai vezetők fenntartották támogatásukat, segítettek Afrikának enyhíteni a globális pénzügyi válság következményeit, lehetőséget adva Kínának, hogy megszilárdítsa Afrikában betöltött szerepét, mint fontos partner, és megerősítse diplomáciai kapcsolatait.

Alden, Large és Oliveira (2008) azt állítja, hogy Kína motivációja Afrikában nem csupán az erőforrásigényen alapult, hanem a tekintélyes segélyezési munka és a geopolitikai igények kombinációja is vezérelte. A kínaiak tisztában vannak a nyugati megközelítés kudarcaival. Számos kutató, mint például Brautigam (2009), azt állítja, hogy Kína már átvette az Afrikában érdekelt nyugati szereplők helyét, és valójában "megnyerte" a kontinens gazdasági és politikai játszóját. Kína jól koordinált kereskedelmi, befektetési és segélyezési tevékenységei hozzájárultak az afrikai jólét növeléséhez.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

Optimista szemszögből nézve Kína kihasználja a kölcsönös együttműködésben rejlő lehetőségeket. Valójában Kína afrikai sikerei annak köszönhetőek, hogy mindkét fél érdekelt a kölcsönösen előnyös kapcsolatokban, a beavatkozásmentes hozzáállással, amely magában foglalja az előfeltételek nélküli befektetéseket, a be nem avatkozást és a kölcsönös növekedési stratégiát. Kína kormányzati segélyei, beruházásai és infrastrukturális hitelei elősegítik az afrikai országok fejlődését. A "Kína fejlődéssel kapcsolatos átalakulási tapasztalata" vagy a "kínai modell" egyedisége társítható azzal, hogy Kína Afrika fejlődésének támogatása nagyobb elismerést eredményez Kína számára, mint a nyugati országok részéről (Sautman és Yan, 2007; Tsao, Lu és Yeh, 2015: 491-en keresztül).

Chen, Dollar és Tang (2016) nyomán az egyik fő különbség a kínai és a nyugati befektetések között az, hogy az előbbiek általában közömbösek a fogadó országok tulajdonjogai iránt, míg az utóbbiak inkább távol maradnak a rossz kormányzati környezetektől. Ez azt jelenti, hogy a kínai befektetések aránya a rossz kormányzási környezetben általában magas.

Az afrikai kínai különleges gazdasági övezetekre gyakran úgy tekintenek, mint a kínai gazdaságfejlesztési modell eredményeit bemutató "soft power" politikai célok elérésének egyik módjára (António és Ma, 2015). Számos szerző védelmezi, hogy Kína a soft power stratégiákat Afrikában arra használja, hogy nemzetközivé tegye gyakorlatát, értékeit, kulturális és pozícióját. Ez a "soft power" stratégia olyan közvetett befolyásra utal, amelyet egy nemzet egy másik nemzet érdekeire alkalmaz kulturális vagy ideológiai eszközökkel, erő alkalmazása nélkül (Kurlantznick, 2007; idézi Ado és Su, 2016). Létezik a be nem avatkozás stratégiája, amelyben Kína kihasználja az Afrikában elterjedt vizályt, és új perspektívákat és megértést javasol az afrikai nemzeteknek, például Angolának, Szudánnak, Zimbabwének és Kongónak.

Egy másik fontos kérdés, hogy Kína hozzáállása segít-e Afrika ipari fejlődésének felgyorsításában, és hogy ez milyen mértékben hatott a helyi gazdaságokra. A tudósok gyakran felteszik a kérdést, hogy a kínai üzlet nem árt-e Afrika helyi gazdaságának és fejlődésének. Yin és Vischetto (2011) üzleti szemszögből azt állítja, hogy Kína a nyugati gyártású áruknál olcsóbban biztosítja az afrikaiak számára szükséges árukat, ami pozitívan hat az afrikaiak életkörülményeire. Ennek mellékhatása, hogy az olcsó kínai termékek (textíliák) a helyben gyártott árukkal versenyeznek, és az afrikaiaknak nincs versenyelőnyük a kínai versenytársakkal szemben. A kínai vállalatok afrikai vállalkozásokat mozgatnak meg a helyi

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

piacokon, miközben munkahelyeket teremtenek a helyi közösségek számára. A kutatók szerint azonban ezt nem az afrikai versenyt fenyegető növekvő fenyegetésként kell felfogni, hanem lehetőségként a helyi afrikai vállalkozások számára, hogy kölcsönösen előnyös vállalkozásokba lépjenek a kínai cégekkel (Cheru és Obi, 2011, Brenton és Walkenhorst,

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

2010; Ado és Su, 2016). Emellett a kínai közvetlen befektetések Afrikában javították a regionális gazdaság feltételeit (Broadman, 2006; Goldstein, Pinaud, Reisen és Chen, 2006; Kaplinsky és Morris, 2009; Wang, 2007; via Tsao, Lu és Yeh, 2015), ösztönözték Afrika ipari szerkezetének diverzifikálását és korszerűsítését, és csökkentették a szegénységet.

A kínai külföldi segélyezési politika Afrikában és annak hatása azonban még mindig nem érthető és széles körben vitatott a tudósok körében, mivel Kína nem dolgozott ki koherens stratégiát a segélyek és a beruházások integrálására. Zheng (2016) szerint a politikai kockázat növekvő költségei miatt Kína nagyobb figyelmet fog fordítani a kedvezményezett országok belpolitikájára, ami a fejlesztésorientált együttműködési modellek felé vezet. Berthelemy (2011) szerint Kína fejlesztési segélyei a kezdetektől fogva a szegénység csökkentésére irányultak, és olyan alulfinanszírozott ágazatokat támogattak, mint például az infrastruktúra.

A fennmaradó kérdés az, hogy vajon tartósak lesznek-e ezek az előnyök, ha Afrika együttműködik Kínával? Egyes tudósok azt állítják, hogy a gazdasági előnyök csak rövid távon jelentkeznek, így Afrika hosszú távú tervei veszélyben vannak. Egy ellenkező nézőpont szerint "egy egymástól függő világban Kína részvétele értékes előnynek bizonyulhat az afrikai országok számára" (Levy, 2011: 188; idézi Ado és Su, 2016).

III. fejezet - Módszertan

3.1 Kontextus

Ebben a kutatásban rájöttünk, hogy Kína gyors gazdasági növekedése jelentős hatással volt a világgazdaságra és az évek során kialakult kínai-afrikai kapcsolatokra. Megállapítottunk néhány nehézséget e kapcsolat természetének és a kínai SEZ valódi céljainak megértésében Afrikában. Ebben az összefüggésben merül fel az igény a Kína-Afrika kapcsolatra vonatkozó különböző nézőpontok ellenőrzésére.

A kutatás fő céljának elérésének szándékával egy fő kutatási kérdést fogalmaztunk meg, amelynek megválaszolásával elérhetjük célunkat: Kína-Afrika kapcsolat egy win-win együttműködés?

Következésképpen az empirikus tanulmány célja annak elemzése, hogy Kína hogyan konkretizálja az Afrikának nyújtott támogatását, annak alakulását és motivációit.

Az empirikus tanulmányhoz a következő célokat tűztük ki:

1. Annak megértése, hogy Kína kihasználja-e a világgazdaságban betöltött szerepét, és alkalmaz-e soft power stratégiákat Afrikában.
2. Az afrikai kínai különleges gazdasági övezetek fő mozgatórugóinak azonosítása
3. A kínai-afrikai kapcsolatok motivációinak megértése
4. Meg kell érteni, hogy az Afrikában dolgozó kínaiak ismerik-e a különleges gazdasági övezeteket.
5. Azonosítsa a kínaiak által leginkább fejlesztett üzleti területeket Angolában.
6. Értse a kínai és az angolai munkavállalók közötti fő különbségeket a vezetés szempontjából.

A szakirodalmi áttekintés után ez a tanulmány négy különböző pillanatot követett, amelyeknek konkrét célkitűzések feleltek meg. A kutatás első szakasza a téma tudományos cikkekben és könyvekben, több tudós véleményében és megfigyelésében való vizsgálatára irányult. A második és legfontosabb lépés az összegyűjtött dokumentumok értelmezése, mélyreható elemzése és kereszthivatkozásokkal való összehasonlítása volt. A harmadik

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

szakaszban az interjúk előkészítése és kivitelezése következett, hogy

Afrikában (elsősorban Angolában) dolgozó vagy Afrikával kapcsolatban álló kínaiak, akik együttműködtek ebben a tanulmányban. Ez a terepmunka lehetővé tette számunkra, hogy nagyobb képet kapjunk a jelenlegi valóságról, amely a kutatási tanulmány tárgyát képezi. Minden interjút digitálisan regisztráltunk. A négy szakasz volt a gyűjtemény az interjúk, az eredmények elemzése és kiegészítése a következtetések az összegyűjtött információk a dokumentumelemzés.

3.2 Kiválasztott célpont

A projekt célcsoportjaul 20 kínai és 20 afrikai szakembert választottak, akik Afrikában dolgoznak vagy közvetlen kapcsolatban állnak vele, és akiknek a nagyberuházásokkal és a kínai különleges gazdasági övezetekkel kapcsolatos tudatosságát és ismereteit akarták felmérni.

Elemzési területünk azonban 11 olyan kínai szakemberre korlátozódott, akik Afrikában, elsősorban Angolában dolgoznak, vagy kapcsolatba kerülnek vele. Nehéznek találtuk a jelenleg ott dolgozó afrikaiak azonosítását, de ismerünk néhány olyan kínait, akik Angolába mentek dolgozni, így könnyebb volt velük kapcsolatba lépni. A 11 kínaival készített interjúk célja az afrikai kínai befektetésekkel kapcsolatos elképzelések megértése volt.

A kutatási projektben használt minta kényelmi mintavétel, a nem valószínűségi minta egy fajtája, mivel kiválasztása szándékos választási kritériumok alapján történt. Carmo és Feereira (2008: 215) szerint a kényelmi mintavétel során egyének vagy önkéntesek egy csoportja áll rendelkezésre. Ez egy feltáró vizsgálat lehet, amelynek eredményei nem általánosíthatók arra a populációra, amelyhez a kényelmi csoport tartozik, de amelyből értékes információk nyerhetők. Azt, hogy kis mintáról van szó, Patton (1990) azzal indokolja, hogy a kvalitatív kutatás viszonylag kis mintára vagy akár egyetlen, szándékosan kiválasztott esetre összpontosít.

3.3 Tanulmány jellemzése

Ez a tanulmány a történeti és leíró kutatás módszerét követi. Carmo és Ferreira (2008: 227-230) szerint a történeti kutatás a múltbeli események tanulmányozását, megértését és magyarázatát foglalja magában, célja a feltett kérdések megválaszolása, a múltbeli események

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

tendenciáinak feltárása, amelyek magyarázatot adhatnak a jelenlegi eseményekre és előrejelezhetik a jövőbeli eseményeket. A leíró kutatás célja a kutatás tárgyának jelenlegi helyzetének tanulmányozása, megértése. A kutatási adatokat általában dokumentumok és interjúk segítségével gyűjtik.

A kutatás céljainak elérése érdekében kvalitatív módszertant alkalmaztunk, hogy jobb képet kapjunk a Kína-Afrika együttműködéssel és az afrikai kínai különleges gazdasági övezetekkel kapcsolatos különböző véleményekről. A kvalitatív kutatás megfigyelésekre, interjúkra, felvételekre és azok tartalmának elemzésére támaszkodik. A kvalitatív kutatás középpontjában a problémák, bizonyos magatartásformák, attitűdök és meggyőződések mélyebb megértése áll. Alapvetően annak vizsgálata, hogy mi áll a háttérben. A dokumentumelemzésen alapuló kvalitatív módszertan az interjúkkal együtt megfelelő elemek, empirikus vizsgálatunk keretében, annak érdekében, hogy minél teljesebb képet adjunk az elemzett problémáról. Ugyanakkor elismerjük, hogy a vizsgált valóságról itt bemutatott értelmezés nem az egyetlen valószínűsíthető, és egy másik kutató más eredményekre juthat, és más kontextusban más elemzést végezhet.

Ezt a kvalitatív kutatást leíró jellegűnek tekintettük, mivel az összegyűjtött adatokból, megfigyelésekből és írásos dokumentumokból származik, amelyekben a kutatók elemzik a terepmunka során készített jegyzeteket, az összegyűjtött adatokat, a lehető legnagyobb mértékben tiszteletben tartva azt a módot, ahogyan azokat rögzítették vagy átírták.

3.4 Az adatgyűjtés eszközei

Az adatgyűjtés lehetővé teszi az információgyűjtés különböző szakaszainak azonosítását, amelyek egy bizonyos perspektívára utalnak. Ebben a tanulmányban az adatgyűjtéshez a dokumentumelemzést és az interjút használtuk.

Az első fázisban a dokumentumelemzés mellett döntöttünk, amely lehetővé teszi a kérdés és a különböző nézőpontok mélyreható megismerését. A második fázisban az interjúk felépítése mellett döntöttünk, hogy megszerezzük a tanulmányunkhoz szükséges adatokat és az összegyűjtött információkat.

Annak érdekében, hogy az információgyűjtés még megvilágítóbb legyen, és hogy a tanulmányban szereplő alanyok tudatosságát és ismereteit érzékeljük, az interjúk használata mellett döntöttünk.

3.4.1 Dokumentumelemzés

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

A dokumentumelemzés "szisztematikus eljárás a dokumentumok - mind a nyomtatott, mind az elektronikus (számítógépes és internetes) anyagok - felülvizsgálatára vagy értékelésére. A kvalitatív kutatás más elemzési módszereihez hasonlóan a dokumentumelemzés is megköveteli, hogy az adatokat megvizsgálják és

értelmezzük, hogy értelmet nyerjünk, megértést nyerjünk és empirikus tudást fejlesszünk" (Corbin & Strauss, 2008; lásd még Rapley, 2007; idézi Bowen, 2009: 27).

Azért választottuk ezt a módszert, mert ez egy olyan típusú kvalitatív kutatás, amely lehetővé teszi az információk széles körű összegyűjtését és a különböző tanulmányok közötti kapcsolatok kritikai elemzését, egy olyan gyakorlatot, amely lehetővé teszi a kutató számára, hogy felmérje a témával kapcsolatos főbb kérdéseket és vitákat. A dokumentumelemzés révén lehetőség nyílik a dokumentumokból származó adatokhoz való hozzáférésre, amelyek olyan szilárd anyagok, amelyek lehetővé teszik a már rögzített/előállított ötletek és elméletek felkutatását, valamint annak megértését, hogy azok milyen társadalmi kontextusban alakultak ki.

Bowen (2009) szerint a dokumentumok a múlt eseményeinek tanúi, háttérinformációkat és történelmi betekintést nyújtanak, a változások és a fejlődés nyomon követésének eszközei. A dokumentumokban található információk segítettek nekünk abban, hogy javaslatot tegyünk a vizsgálandó kérdésekre és helyzetekre, és hogy kontextusba helyezzük az interjúk során gyűjtött adatokat. A szerző kiemeli a dokumentumelemzés módszerének néhány előnyét, mint például a hatékony módszer, a hozzáférhetőség, a költséghatékonyság, a stabilitás és a pontosság; és néhány korlátját is, mint például az elégtelen részletesség, az alacsony visszakereshetőség és az elfogult szelektivitás. Az elfogultság minimalizálása és a hitelesség megalapozása érdekében gyakran kombinálják a dokumentumokat az interjúkból származó adatokkal.

Összegyűjtöttük a Kína világgazdasági integrációjával, az afrikai kínai különleges gazdasági övezetekkel, valamint a kínai-afrikai kapcsolatokkal, együttműködésükkel és befektetéseikkel kapcsolatos publikációkat. Az ebben a projektben vizsgált téma széleskörű bibliográfiát mutat be, amely számos egyesületben, szervezetben, folyóiratban és intézetben elérhető, mint például a Konfuciusz Intézet, a Centro Científico e Cultural de Macau könyvtára, az Afrikai Kutatóintézet, a South African Journal of International Affairs, az Oxford Journals, a Cambridge Journals, az Euro Asia Journal of Management, a Research Gate és más hasznos eszközök, mint például a könyvek és dokumentumok, amelyek például az egyetemek számos adatbázisában elérhetők, és amelyek elengedhetetlenek a kutatás további szintjén történő jobb megértéséhez. Az információk ilyen sokféleségét tekintve szükséges a kiválasztási kritériumok értékelése, így a cikkek összefoglalóinak relevanciája alapján a cikkeket

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

kiválasztottuk és kategorizáltuk, a legfontosabb szerzők megállapításait, álláspontjait és elképzeléseit azonosítottuk minden egyes cikkben. Végül az egyes szerzők nézeteit elemeztük azáltal, hogy megvizsgáltuk a kiválasztott ellentmondások ismétlődését a szakirodalomban.

3.4.2 Interjúk

Az interjúk az egyik legszélesebb körben alkalmazott módszer az emberek nézeteiről, tapasztalatairól és érzéseiről szóló kvalitatív információk gyűjtésére.

Ebben a projektben azért használtuk az interjút, mert más következtetéseket kerestünk, amelyeknek a válaszait nem találtuk meg a rendelkezésre álló dokumentációban, vagy nem tűntek megbízhatónak, és ezt be kellett bizonyítanunk. A vizsgálatunk tárgykörében képzettnek tartott informátorokra összpontosítottunk. Carmo és Ferreira (2008: 145) szerint a minősített informátor a releváns információk tárolója, és maga az információ szűrője. Egy közösségi tanulmányban például kritikus fontosságú a más forrásokból származó információk más forrásokból származó információinak kereszthivatkozása, hogy azok megbízhatóságát tesztelni lehessen.

Ebben a projektben félig strukturált interjút végeztek, csökkentett számú nyílt kérdéssel, amely elsősorban a megkérdezett személyes tapasztalataira összpontosított, ami szubjektív válaszokhoz vezet. Az interjúk elején kezdtük el ismertetni a tanulmány célját: Kína integrációja a világgazdaságba és a kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában. Elmagyaráztuk azt is, hogy az interjúk eredményei az adatvédelem hatálya alá tartoznak, és a legszigorúbb titoktartás mellett kezeljük őket. Kizárólag a projekt kritikai kvalitatív elemzéséhez fogják felhasználni őket. Ezért minden kérdést úgy írtunk meg, hogy ne lehessen azonosítani a válaszadó személyt.

Általában igyekeztünk elkerülni a hosszú leírásokat, és biztosítani, hogy az interjút a témában jártas és tájékozott emberek szólítsák meg és válaszoljanak a megbízható válaszadás érdekében. Amint azt már kifejtettük, a kutatás célcsoportja az Afrikával (elsősorban Angolával) kapcsolatban álló vagy dolgozó kínaiak. Nem tettünk különbséget a dolgozók között: nem, kor és szakmai beosztás szerint.

Az interjúkat e-mailben küldtük el, és miután megkaptuk őket, újra felvettük a kapcsolatot a megkérdezettekkel, hogy kidolgozzunk vagy tisztázzunk néhány választ. A kommunikációs akadályok elkerülése érdekében portugál, angol és kínai nyelven fogadtuk el a válaszokat. Az összes kínai választ Zhao Nanan barátom fordította le, aki kínai-portugál szakfordítói diplomát szerzett.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

A felhasznált interjú az I. függelékben található.

IV. fejezet - Megállapítások

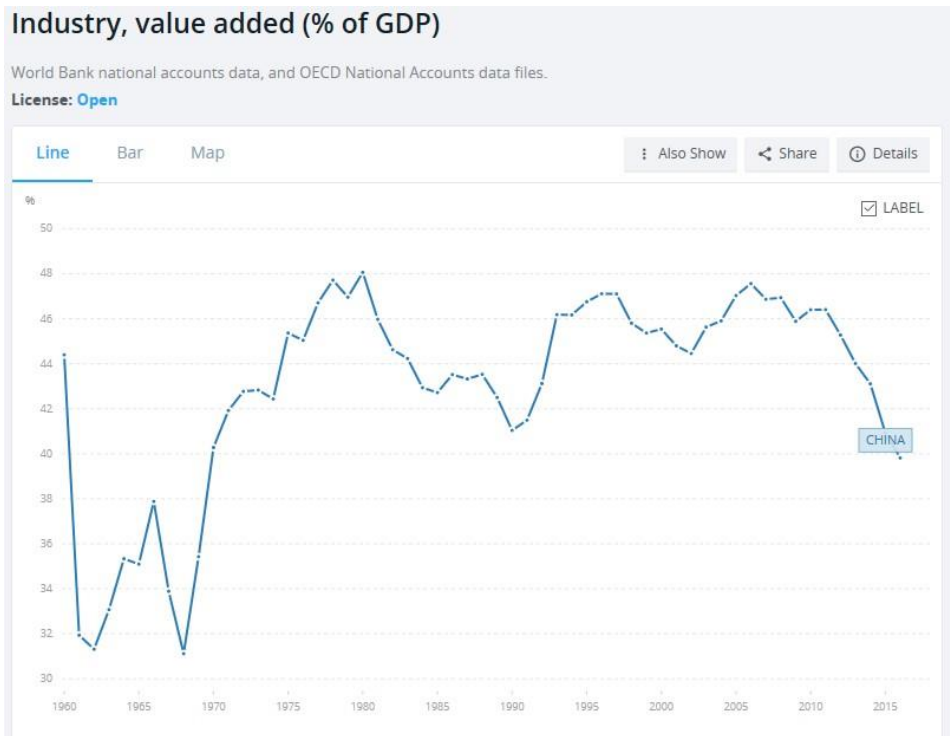
Ebben a fejezetben a dokumentumelemzés és az interjúk eredményeit ismertetjük. Ez a rész két fő részre tagolódik: Az adatok bemutatása és elemzése; és Az adatelemzés keresztezése az interjúkkal. Az első szakaszban a dokumentumokból összegyűjtött információk elemzéséhez folyamodunk, és kiemeljük a főbb gondolatokat. A második szakaszban keresztezzük ezen adatok egy részét a kutatási kérdésekre összpontosító interjúkkal.

4.1 Az adatok bemutatása és elemzése

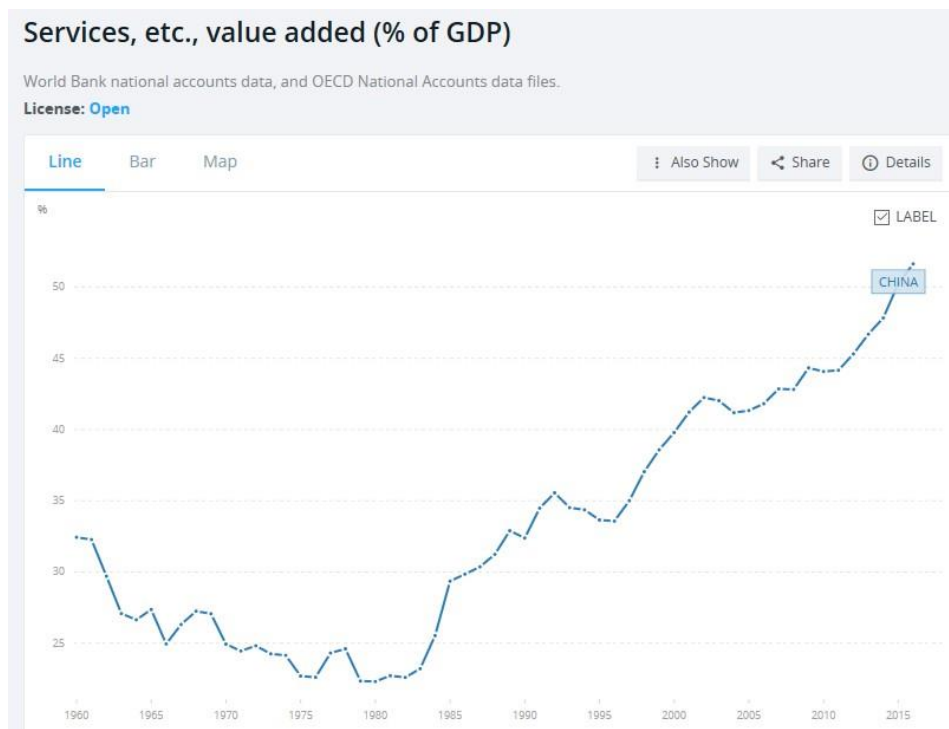
4.1.1 WTO-csatlakozás

A WTO lehetővé tette, hogy a kereskedelempolitika Kína szabadkereskedelmi, piacgazdasági és fejlesztési stratégiája felé mozduljon el. Tekintettel a kínai piac méretére és növekedési kilátásaira, a szervezetbe való belépés nemcsak az ország belső fejlődését, hanem a világgazdaságot is befolyásolta. Gazdasági fejlődésének felgyorsítása és a külvilág felé való nyitottsága érdekében szükség volt Kína gazdasági struktúráinak megváltoztatására. A 4., 5. és 6. ábra szerint az ipar és a szolgáltatások aránya a kínai össz-GDP-n belül a 2001-es 86%-ról (41,2% a szolgáltatások és 44,8% az ipar aránya) 2016-ra 91,4%-ra nőtt (51,6% a szolgáltatások és 39,8% az ipar aránya), míg a mezőgazdaság részesedése ugyanebben az időszakban 13,9%-ról 8,5%-ra csökkent. Ez a fejlődés fellendítette a gazdasági növekedést, a strukturális változás pedig a WTO-csatlakozásnak a kínai gazdaságra gyakorolt pozitív hatását tükrözte.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

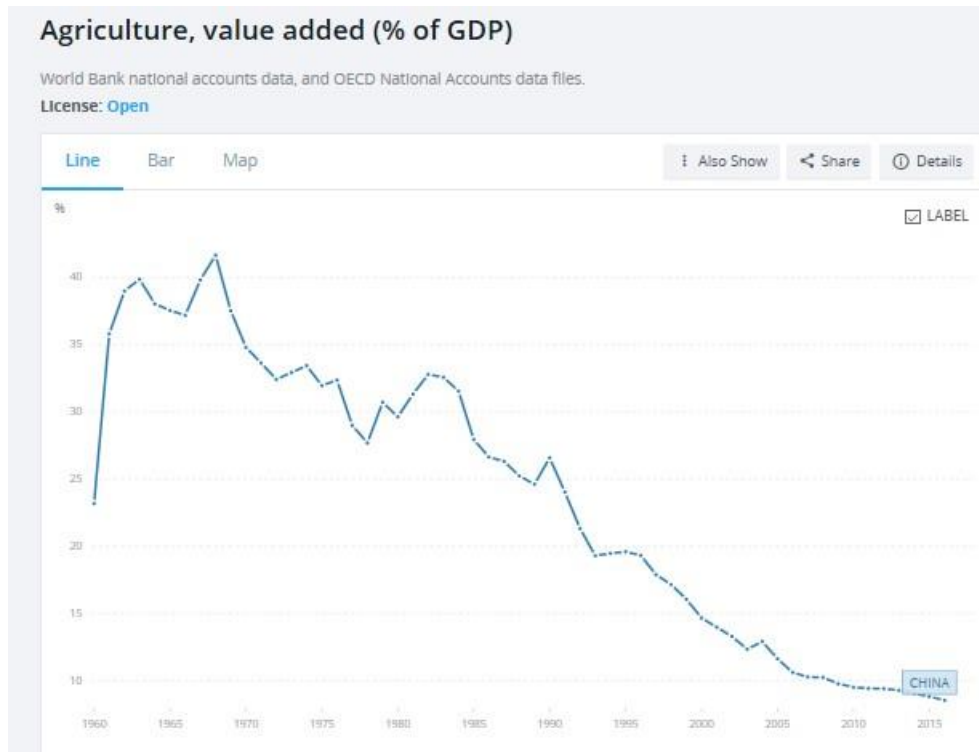
4. ábra - Ipar, hozzáadott érték (a GDP %-ában) (Forrás: A Világbank adatai)

5. ábra - Szolgáltatások stb. hozzáadott érték (a GDP %-ában) (Forrás: A Világbank adatai)

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

6. ábra Mezőgazdaság, hozzáadott érték (a GDP %-ában) (Forrás: A Világbank adatai)

Egy másik fontos tény az a nyitottabb és versenyképesebb környezet, amely Kína WTO-csatlakozásával a világgazdaságban érezhető volt és továbbra is érezhető. Kína az ázsiai gazdaságok növekedésének és a világgazdasági növekedésnek az egyik fő hajtóerejévé vált, és a különböző termelési hálózatok lényeges láncszemévé. Miután Kína belépett a WTO-ba, gazdasága gyors növekedési időszakot élt át, amely jelentős hatással volt a világ többi részére. A Világbank adatbankja szerint 2016-ban Kína GDP-je elérte a 11,199 billió amerikai dollárt, amivel az Egyesült Államok után a világ második legnagyobb gazdasága lett. A termelés, a fogyasztás, az import és az export szintje miatt azonban számos jelentős globális következménye alakult ki. Kína magas kereskedelmi többlete miatt a legfontosabb kereskedelmi partnerei egyre nagyobb nyomást gyakorolnak a valuta felértékelésére.

4.1.2 Kínai gazdasági modell

Az *ikerfelesleg* felhalmozódása nem csak azért következett be, mert Kína képtelen volt jelentős hazai megtakarításait a szükséges beruházási területekre irányítani, hanem az alkalmazott stratégia miatt is, amely kezdetben csak az exportra fordította a közvetlen külföldi tőkebefektetéseket (ami végül túlzóvá vált), mivel a

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

a nemzetközi termelési hálózatok létrehozásának módja. Chen (2009) *Kína világgazdasági integrációjával* kapcsolatban utal arra, hogy a folyó fizetési mérleg hiányától való félelem miatt az FDI-beáramlást exportadó-csökkentésekkel és alulértékelt árfolyammal segítették elő, mivel a jüan nem teljesen konvertibilis valuta.

Mégis fontos elismerni, hogy Kína lépéseket tett a növekedés lassítására és a *kettős többlet* csökkentésére. Az exportösztönző politika csökkent, és Kína erőfeszítései, hogy magas pénzügyi többletét a nemzetközi pénzügyi rendszerbe irányítsa, növekedni kezdtek. A kínai kormány elkezdett foglalkozni a szabályozásokkal és törvényekkel kapcsolatos átláthatósági kötelezettséggel, és jelentős javulás következett be a szabályok betartásában, valamint a tárgyalások és a nemzetközi kereskedelemben bekövetkezett változásokban. Bath (2012) azt állítja, hogy a WTO-hoz való csatlakozás óta a kínai kormány jelentős reformokat hajtott végre a jogalkotási rendszerében annak érdekében, hogy minden követelménynek megfeleljen. Emellett nyilvános vita kezdődött a kritikus jogi kérdésekről, és jelentős változások történtek az adminisztratív jóváhagyási és engedélyezési rendszerben, amely döntő szerepet játszik a kínai üzleti életben.

A kínai szolgáltatási ágazatban egyre több befektetés történt, ami megmagyarázza, hogy Kína megítélése a világgazdaságban ma jelentősen megváltozott: az olcsó munkaerőforrásból "végcélpiaç" lett. Továbbá, a gyártó cégek egyre inkább a kínai fogyasztók igényeinek megfelelő, jó minőségű árukat állítanak elő, nem pedig olcsó exporttermékeket.

A kínai gazdasági modell nem csak a tengerentúli termelés kiterjesztésére összpontosít, hanem az iparágak megerősítésére és az ellátásra is. Kína a tengerentúli stratégiai eszközök megszerzésével kívánja megerősíteni a hazai termelést és termelékenységet. Az amerikaiakkal és a japánokkal ellentétben Kína nem a piacra és a hatékonyságra törekszik.

A kínai közvetlen külföldi befektetések továbbra is növekedni fognak, főként a magán- és pénzügyi szektor beruházásaival, amelyek támogatják a kínai vállalatok "kifelé indulását". 2005-től a terciér iparra helyeződik a hangsúly, főként a szolgáltatások és a fogyasztáshoz kapcsolódó ágazatokban, mint például az egészségügy, a szórakoztatás és a csúcstechnológia. Kína átállása az exportvezérelt növekedési modelltől a fogyasztás, az innováció és a szolgáltatási szektorok által vezérelt növekedési modellre, és ez a váltás tükröződik a befelé irányuló közvetlen külföldi befektetések és a kifelé irányuló közvetlen befektetések

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

mintáiban. A KPMG Global China Practice a kínai növekedést "kétsávós" gazdasággként jellemzi. Az első sáv egy lassuló növekedés, amely magában foglalja a feldolgozóipart és a hagyományos iparágakat (például acél, hajóépítés, ingatlan,

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

ipari termékek), amelyeknek több kihívással kell szembenéznük, például túlkapacitási problémákkal és külső sokkhatásokkal. A másik, gyorsabb növekedési pálya, amely a szolgáltatásokból, a fejlett feldolgozóiparból és a fogyasztói piacokból, innovációból és technológiából áll. Amint az a KPMG jelentéséből kiderül, a várakozások szerint a kínai fogyasztók a jövőben Kína növekedésének egyik fő hajtóerejévé válnak.

Alden, Large és Oliveira (2008:14) szerint "az Afrikába irányuló kínai közvetlen külföldi befektetések túlnyomórészt erőforrás-orientáltak tűnnek. Kína 2004-ben az USA után a világ második legnagyobb olajimportőre lett, és az olajimport mintegy 30 százalékát Afrikából szerzi be. Angola Kína legnagyobb olajbeszállítója Afrikában (...)". A szerző azt is állítja, hogy "a természeti erőforrásokban gazdag országok továbbra is a fő célországok, az Afrikába irányuló kínai közvetlen külföldi befektetések 50-80 százaléka a természeti erőforrások kiaknázásában és az erőforrásokban gazdag országokban (Angola, Szudán, Csád, Egyenlítői-Guinea, Nigéria, Dél-Afrika) történik" (Alden; Large; és Oliveira, 2008: 14).

4.1.3 Kína világgazdasági helyzetének problémái és kihívásai

Kína növekedési stratégiái nemcsak az országon belül éreztették hatásukat, hanem világszerte, a nemzetközi pénzügyi piacon is megmutatkoztak. Kína hatalmas és gyors gazdasági növekedése és a WTO-csatlakozás után a világgazdaságban betöltött jelentősége ellenére is felmerült néhány gazdasági és társadalmi kihívás:

- A magas gazdasági növekedés és az infláció miatti aggodalom: a fogyasztói árindex (CPI) a 2006-os 1,5%-ról 2007-ben 4,8%-ra emelkedett (Chen, 2009: 9). Ez 2008-ban arra készítette a kínai kormányt, hogy intézkedéseket hozzon az infláció leküzdésére és a fejlesztési politikák átirányítására. Kína exportjának és gazdasági növekedésének lassulása csökkentheti az inflációs nyomást és hozzájárulhat a gazdasági egyensúlyhoz.
- A kínai gazdaság egyensúlyhiánya, elsősorban a növekedés forrásainak egyensúlyhiánya, amelyet inkább a külföldi befektetések és az export, mint a fogyasztás hajtott. Kínának növelnie kell a szociális szolgáltatásokra, például az egészségügyre és az oktatásra fordított állami kiadásokat, és a fogyasztás növelésével csökkentenie kell az elővigyázatossági megtakarítások szükségességét. Ezáltal nemcsak Kína növekedésének exportfüggőségét csökkentené, hanem a belföldi

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

megtakarítások és a bruttó hazai beruházások közötti szakadékot is mérsékelné.

- A városi és vidéki lakosok közötti jövedelmi egyenlőtlenségek növekedése. A lakosság nagy része még mindig szegénységben él, különösen vidéken. A kihívás tehát az, hogy

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

a viszonylag alacsony termelékenységű mezőgazdaság munkaerő-feleslegének csökkentése és más tevékenységekbe, különösen a szolgáltatásokba való beruházás.

- Az alacsony kezdeti beruházási költségek és az olcsó munkaerő miatt Kína az egyik legkedveltebb külföldi befektetési célpont. A túlzottan olcsó munkaerő aztán arra késztet számos multinacionális vállalatot, hogy kihasználva ezt a helyzetet (és a média hivatalos cenzúráját), alacsony higiéniai feltételek, munkahelyi biztonság vagy a szennyezőanyag-kibocsátás ellenőrzése mellett működjenek;
- Kína növekedése és iparosodása által okozott környezeti problémák súlyosbodása. A fosszilis tüzelőanyagok nagymértékű felhasználása nagymértékű levegő- és folyószennyezést eredményezett. Az egyensúlytalanságok kijavítása érdekében a kínai kormánynak olyan programot kell elfogadnia, amely képes kiegyensúlyozottabb és fenntarthatóbb növekedést elérni.
- Kína rendkívül magas beruházási rátája, ami miatt Kína egyik célja a fogyasztás növelése. Ehhez a közjavakra, a társadalombiztosításra, az egészségügyre, az infrastruktúrára és az oktatásra kellene költeni.
- A kínai különleges gazdasági övezetek egyre több vita tárgyát képezik, mivel egyes tudósok hajlamosak úgy tekinteni rájuk, mint a mindenki számára előnyös együttműködésre, mások pedig a gyarmatosítás új módját látják benne.

4.1.4 Kínai-afrikai kapcsolatok

Kína és Afrika kapcsolatainak történelmi hátterét itt csak nagyon általánosan lehet összefoglalni. Az újkori kínai-afrikai kapcsolatok kialakulása az 1950-es évek végére nyúlik vissza, amikor a hangsúly elsősorban a politikai fejlődésre helyeződött a nyitás- és reformpolitikával, amelyet az 1955-ös Bandungi Konferencia, az 1963 és 1964 közötti tíz országot érintő afrikai körút, valamint számos afrikai ország függetlenségi harcának kínai támogatása fémjelzett. Ezt az időszakot követően az 1980-as években az "Afrikával való kínai együttműködés négy alapelvén" alapuló, mindenki számára előnyös gazdasági együttműködésre és egyenlőségre helyezték a hangsúlyt.

Alden, Large és Oliveira (2008:2) szerint "a Ming-dinasztia diplomáciai misszióinak példáját, amelyek a kínai császár nevében kereskedelmet és elismerést kerestek, szemben a hódítással vagy megszállással - nevezetesen Zheng He 1405 és 1433 közötti hét útját - továbbra is rendszeresen felhozzák az európai felfedezéssel és hódítással való ellentét bemutatására

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

Afrikában. A közös gyarmati tapasztalatokkal együtt ez továbbra is fontos alapját képezi azoknak az állításoknak, amelyek szerint Kína másként viszonyul Afrikához". Kína

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

Az afrikai szerepvállalás különböző formákban nyilvánult meg, például a felszabadító harcok és a segélyprogramok támogatásában.

A kínai-afrikai kapcsolatok öt különböző időszakra oszthatók: (1) "Kínai segélyek Afrikának a hidegháború és a Bandungi Konferencia keretében (1955-1960)"; (2) "Kína és a Szovjetunió rivalizálása Afrikában (1960-1974)"; (3) "Kína és az Egyesült Államok együttműködése és Afrika elhagyása Kína részéről (1975-1989)"; (4) "Új kínai érdeklődés Afrika iránt (1989-2000)"; (5) "Stratégiai partnerség Afrikában (2000- Jelen)" (António és Ma, 2015: 81-83).

Az 1989-es Tiananmen-intervenció után fordulópontot jelentett a kínai-afrikai kapcsolatokban, Kína megerősítette politikai érdeklődését Afrika iránt, és proaktív Afrika-diplomáciába kezdett. António és Ma (2015: 82) szerint Kína nemzetközi támogatásért fordult Afrika felé, "egykor az afrikai országok az ENSZ Közgyűlésében a szavazatok több mint negyedét képviselték. Számos afrikai vezető állt Peking mellé, például José Eduardo dos Santos angolai elnök (...)".

Számos kínai tisztviselő látogatott Afrikába a kapcsolatok erősítése érdekében. Deng Xiaoping a gazdasági liberalizációt folytatja, és Peking egyre jobban megismerte az afrikai piacot, annak termékeit és üzleti lehetőségeit. Ebben az értelemben 1995-ben Kína megkezdte a vállalkozások létrehozását, a segélyek nyújtását, valamint az integráció és a kereskedelem előmozdítását. A kapcsolat sikeréhez hozzájáruló további fontos tényező volt Jiang Zemin elnök 1996-os afrikai diplomáciai útja, valamint a kínai-afrikai kapcsolatok alapjául szolgáló öt alapelv kidolgozása: "országok közötti barátság, a partnerek közötti teljes egyenlőség, a másik partner belügyeibe való be nem avatkozás, nemzetközi együttműködés és a két fél számára előnyös fejlődés".

Az 1990-es évektől kezdve a kapcsolat a kereskedelemre és az üzleti befektetésekre összpontosít. Számos kínai vállalat folytat üzleti tevékenységet Afrikában, amelyek többsége magánvállalkozás, és az infrastruktúrába, az energiába, a bankszektorba, a mezőgazdaságba és a gyártásba fektet be. A kínai diplomácia Afrikában a politikai és ideológiai megközelítésről áttért a gazdasági megközelítésre, amelyben a vállalkozások nagyobb szerepet játszanak.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

A kínai kormánynak fontos volt, hogy kezelje az Afrikával szembeni kereskedelmi többletét (többet importáljon az afrikai országokból). Felismerték, hogy Afrika nagy potenciállal rendelkező piac, ezért a kormányok és a vállalkozások fokozottan érdeklődtek a gazdasági szerepvállalás, az Exim Bank belépése, valamint befektetési, kiaknázási és kereskedelmi központok létrehozása iránt (Alden; Large; és Oliveira, 2008: 6).

Végül, bőséges erőforrásai miatt Afrika stratégiai területté vált Kína gazdasági stratégiája számára. A 2000-ben Pekingben 44 afrikai országot képviselő FOCAC elindítása új, stabil és hosszú távú partnerséget hozott.

A 2006-os pekingi csúcstalálkozón a kínai különleges gazdasági övezetek megjelenése azt mutatta, hogy a kereskedelem és a beruházások középpontja az Afrikával való kapcsolatfelvétel változatosabb formájára helyeződött át (Alves, 2011: 5). A különleges gazdasági övezeteket gyakran tekintik a kínai befektetések Afrikába vonzásának eszközének, és a kontinens erőforrásban gazdag országait, például Zambiát, Nigériát és Egyiptomot célozták meg. A JinFei ETCZ (gazdasági kereskedelmi együttműködési övezet) létrehozása az erőforrásban szegény Mauritius szigetén azonban kivételnek tűnik. 2007-ben, a harmadik FOCAC után megalapították a Kína-Afrika Fejlesztési Alapot, amelyet a Kínai Fejlesztési Bank 1 milliárd USD kezdeti finanszírozással támogatott.

A közelmúltban a kínai-afrikai kapcsolatokat az új "sárkány korszakáról" szóló nagyszabású bejelentés kísérte Afrikában, ami arra készítette a tudósokat, hogy azt sugallják, hogy Kína berobbant és most "meghódítja Afrikát" (Alden; Large; és Oliveira, 2008: 2).

4.1.5 Kínai különleges gazdasági övezetek létrehozása Afrikában

A kínai különleges gazdasági övezetek Afrikába történő exportálásának ötlete a kontinensen beruházó kínai kisvállalkozások önálló kezdeményezéséhez köthető, mint például a China Non-Ferrous Metals Corporation (CNMC) esete Zambiában az 1990-es években, vagy hasonló projektek Nigériában (Alves, 2011: 5).

A vállalatok kínai állami vállalatok voltak, így a projektekhez a kínai államtanács jóváhagyását kellett megszerezniük, amely a "go global" politika keretében a kínai vállalatok nemzetközivé válásának eszközeként tekintett rájuk. 2006-ban, a harmadik FOCAC

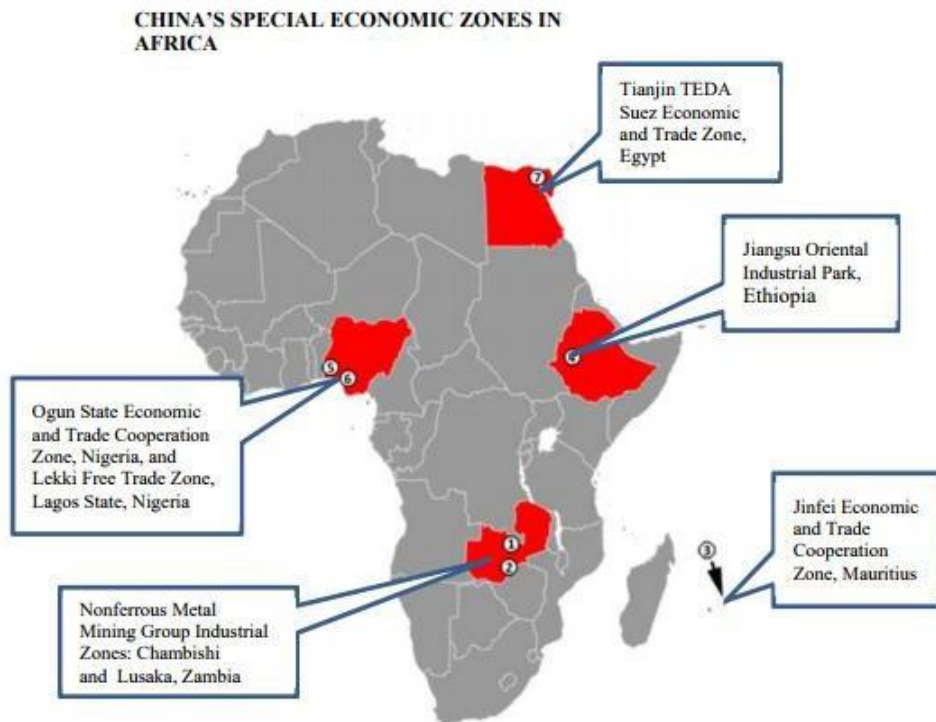
Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

találkozón Hu Jintao elnök bejelentette, hogy a kölcsönös fejlesztés és együttműködés érdekében hivatalosan is létrehoznak kínai különleges gazdasági övezeteket Afrikában, és

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

három-öt különleges gazdasági övezet meghatározása a FOCAC 2006-2009-es cselekvési tervének egyik céljaként. A kínai kormány számos projektet indított Nigériában, Etiópiában, Egyiptomban, Zambiában és Mauritiuson, ami nagy vitához vezetett a különleges gazdasági övezetek építéséhez szükséges földkisajátításokról.

A Kínai Népköztársaság Kereskedelmi Minisztériumának (MOFCOM) létfontosságú szerepe van a kínai különleges gazdasági övezetek afrikai létrehozásában. Ant3nio és Ma (2015) szerint a MOFCOM azonosítja azokat a kínai vállalatokat, amelyek képesek a különleges gazdasági övezetek terveinek megvalósítására, a kínai kormány pedig támogatással és kísérleti övezetekkel ösztönzi a fejlesztést Afrikában - **Zambia (Chambishi), Zambia (Lukasa), Egyiptom Suez gazdasági és kereskedelmi együttm3ködési övezet, Nig3ria Lekki szabadkereskedelmi övezet, Nig3ria Ogun - Guangdong szabadkereskedelmi övezet, Mauritius Jinfei gazdasági és kereskedelmi együttm3ködési övezet, Eti3pia keleti ipari övezet** (7. 3bra).

7. 3bra - Kína különleges gazdasági övezetei Afrikában (Forrás: Ant3nio és Ma, 2015: 86)

A kínai állam is támogatja az afrikai különleges gazdasági övezetekbe beruházó kínai vállalatokat: "költözési költségeik felének megtérítése"; "export- és importadó-visszatérítés az

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

építkezéshez küldött anyagok után", "könnyű hozzáférés a devizához; "a MOFCOM különleges gazdasági övezetekbe való jelentkezési jogosultság".

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

Gazdasági" és "Technológiai Együtműködési Alap, amely öt éven keresztül a kínai bankkölcsönök után fizetett kamatok akár 100%-os visszatérítését biztosítja" (António és Ma, 2015: 90).

A beruházást elősegítő lényeges tényező az államilag támogatott kínai bankok szerepe, amelyek gyakran politikai célokhoz kapcsolódó projekteket finanszíroztak. Az Exim Bank a világ legnagyobb exporthitel-ügynökségévé vált, amely számos afrikai művelettel rendelkezik (Alden; Large; és Oliveira, 2008: 16). Az afrikai kínai különleges gazdasági övezetek pénzügyi támogatást kapnak a Kínai Fejlesztési Alaptól (CADF) és az Exim Banktól, amelyek hiteleket, partnerségi befektetési lehetőségeket, exportot és építési projekteket biztosítanak. A kínai fejlesztők támogatást vagy kölcsönt igényelhetnek az EXIM Banktól, de ők ezt kölcsön helyett fejlesztési támogatásnak nevezik. Ez a fejlesztési támogatás egy olyan eljárás alapul, amelyben "az infrastrukturális projekthez pénzügyi támogatást kérő ország a kínai állam adósává válik anélkül, hogy kézzelfogható kölcsönt kapna" (António és Ma, 2015: 90). Így, ha a kínai SEZ Afrikában kedvezményes hiteleket kapott, akkor az afrikai fogadó államok alá tartozó területek további adóssággal tarthatnak Kínának.

Egy gazdasági övezet létrehozása indulhat kínai részről, kínai vállalat vagy helyi kínai nagykövetség által, vagy afrikai kormányok kérésére (Alves, 2011: 5). António és Ma (2015: 92-94) megállapításával összhangban az afrikai kínai gazdasági övezetek három fő csoportot foglalnak magukban:

7. **Kínai fejlesztők.** Állami tulajdonú és magánvállalkozások Kínából és a fejlesztési szakasz főszereplői. Ők felelősek a helyszíni infrastruktúra biztosításáért, beleértve az utakat, a távközlést, az áram- és vízellátást; valamint az adminisztrációs, kereskedelmi, kiállítási és képzési létesítményeket.
8. **Afrikai kormányok.** A kínai cégek partnerei, amelyek szabályozzák az övezet tevékenységét, és ígéretet tesznek arra, hogy ösztönzőket biztosítanak a fejlődésükhöz.
9. **Kínai kormány.** A kínai vállalatok számára a projektek elindításához nyújtott támogatási formák (anyagi és hálózati).

Az afrikai különleges gazdasági övezetek fejlesztését a Kínai Népköztársaság kormánya kezdeményezte, és az afrikai kormányok a kedvezményezettjei ezeknek az övezeteknek.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

"Ezek a különleges gazdasági övezetek nagy összegű infrastrukturális beruházásokat igényelnek, mind az övezeteken belül, mind pedig a kikötőkkel és a regionális piacokkal való összeköttetésben (...) A különleges gazdasági övezetek Afrika új gazdasági csomópontjaivá válhatnak, a kontinens minden régiójában létrehozva egyet". (António és Ma, 2015: 94).

Mivel Afrika felismerte a tapasztalathíányt, úgy döntöttek, hogy csökkentik a kínai SEZ-ben betöltött szerepüket Kína felett. A különleges gazdasági övezetekben megvalósuló infrastrukturális beruházások fejlesztési támogatásnak vagy segélynek tekinthetők, de a finanszírozás típusa nem egyértelmű, elsősorban kereskedelmi jellegű, és az FDI vonzására összpontosít.

4.1.6 Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában - új gazdasági modell?

4.1.6.1 Afrika általános áttekintés

Afrika, a világ egyik legnagyobb, etnikumok, kultúrák és nyelvek sokféleségének otthon adó kontinense nagy mennyiségű természeti kincséről ismert, mint például gyémánt, só, arany, vas, kobalt, urán, réz, bauxit, ezüst, kőolaj, kakaóbab, fák és trópusi gyümölcsök. Afrika gazdasága a kereskedelem, az ipar, a mezőgazdaság és a humán erőforrások köréből áll.

Ugyanakkor Afrika a legszegényebb lakott kontinens is, ahol rendkívüli szegénység, az oktatás és a vezetés hiánya, rossz kormányzás, korrupció, magas munkanélküliség, népességnövekedés, bizonytalanság, aszályok és éhínség jellemzi. Mindezeket figyelembe véve megállapíthatjuk, hogy Afrikának minden erőforrása megvan ahhoz, hogy növekedjen és nagy kereskedelmi jelentőségű kontinenssé váljon, de hiányoznak az eszközök. A szubszaharai Afrika számos gazdasági, növekedési és fejlődési korlátot mutat, mint például a hazai tőkepiacok fejletlensége, az infrastruktúra hiánya, valamint a nyersanyagok exportjától való folyamatos függés, amelyek ára és piaca ingadozó és a nyugati vállalatoktól függ. Afrika számára létfontosságú, hogy megszüntesse mindezen akadályokat, és a nemzetközi közösséggel együtt megteremtse a fejlődési és szegénységi problémáinak leküzdéséhez szükséges feltételeket.

Ebben az összefüggésben, ahogy az országok egyre nagyobb figyelmet fordítanak Afrika lehetőségeire, a világ vezető hatalmai, mint az USA, Kína, Európa és Japán, valamint Brazília és India egyre nagyobb politikai és gazdasági érdeklődést mutatnak a kontinens iránt. A közelmúltban Kína szorosabbra fűzte kapcsolatait az afrikai nemzetekkel, és az egyik legnagyobb kereskedelmi partnerré vált, nagy összegű beruházásokat eszközölt a kontinensen⁵, ami egyre több vitát váltott ki Kína Afrikában betöltött szerepéről.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

---

⁵ "60 milliárd dollárnyi új beruházás a nagy tőkeprojektekbe" a Forbes szerint.

4.1.6.2 Mauritius esete

Méretét, elhelyezkedését és külső gazdasági függőségét figyelembe véve Mauritius kulcsfontosságú esettanulmány Kína afrikai törekvéseinek megértéséhez. Mauritius 2007 júliusában kínai különleges gazdasági övezetnek nyilvánították, és stratégiai célpontnak tekintették egy kínai befektetési központ számára.

Ez a projekt kezdetben problémákkal indult, de hosszú távon sikeresnek bizonyult, főként a mauritiusi kormány jövőképe, világos célkitűzéseinek és kitartásának köszönhetően. Tisztában voltak korlátaikkal, tekintettel a sziget hátrányára más versenytársakkal szemben, amelyek vonzóbb feltételeket kínáltak Kínának, például nagy piacokat és természeti erőforrásokat.

A természeti erőforrások és a nagy piac hiánya ellenére Mauritius ezt a célt követte, kiemelve a puha infrastruktúrát, a társadalmi és politikai stabilitást, a vonzó törvényekkel rendelkező offshore pénzügyi központot, és a mauritiusi cégek jól integrálódnak Dél-Ázsia gazdaságaiba, valamint az Indiai-óceánon belüli stratégiai földrajzi elhelyezkedését. Mauritius emellett tagja a Dél-Afrikai Fejlesztési Közösségnek (SADC) és a Kelet- és Dél-Afrikai Közös Piacnak (COMESA).

Alves (2011) azt állítja, hogy ötszázmillió dollárnyi beruházást ígértek. Ant3nio 3s Ma (2015: 96) szerint ez a projekt "40 kínai vállalkozásnak ad otthont, 5000 munkahelyet a helyieknek 3s 8000-et a kínai vállalkoz3knak". Az infrastrukturális projektek között szerepelt egy halászkik3t3, egy g3t, utak 3p3t3se.

A projekt f3 finansz3roz3ja a K3nai Fejleszt3si Bank volt, a k3nai c3gek pedig t3bbnyire Shanxi k3nai tartom3nyi gazdas3gb3l 3rkeztek, mivel az 3vezet egyik f3 befektet3je a Shanxi Tianli Enterprises Group. A beruh3z3s a gy3rt3sra 3sszpontos3tott, olyan meghat3rozott 3gazatokkal, mint a k3nny3ipari term3kek, a gy3gyszergy3rt3s, a textilipar 3s az elektromos term3kek. Ant3nio 3s Ma (2015: 97) szerint "2006 okt3ber3ben a Tianli javaslatot tett egy integr3lt ipari 3vezet kialak3t3s3ra Mauritiuson, ami ut3n a mauritiusi k3rm3ny a 2006 december3ben Pekingben tartott FOCAC III. tal3lkoz3n meggy3jtotta a k3nai SEZ l3trehoz3s3nak folyamat3t Mauritiuson". A Tianli 3s a mauritiusi k3rm3ny k3z3tt 2007 m3rcius3ban meg3llapod3s sz3letett egy SEZ l3trehoz3s3r3l, amely Tianli-projekt n3ven v3lt

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

ismertté. Kezdetben a különleges gazdasági övezetet kizárólag kínai befektetők számára hozták volna létre, ami a Tianianianian kérése volt.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

a mauritiusi kormány. A mauritiusi kormány volt felelős az infrastruktúra (utak, víz, áram, kommunikáció) biztosításáért, míg a Tianli a következő öt évben felügyelte volna a helyszíni infrastruktúra fejlesztését. A kormány célja az volt, hogy ez a projekt Ázsia és Afrika közötti szolgáltatási híd legyen.

Ez a projekt nem volt mindig lineáris, és 2007-2008 között leállt. A projektet Hu Csin-tao elnök 2009 februárjában, a projekt megmentése érdekében tett beavatkozását követően sikerült feloldani. A Shanxi tartományi kormány szoros nyomon követése bizonyította Kína komoly elkötelezettségét a különleges gazdasági övezet sikerének biztosítása iránt.

António és Ma (2015: 98) szerint "a mauritiusi SEZ-projekt főfejlesztőjeként 2009 elején két jelentős állami vállalat csatlakozott a Tianlihoz Shanxi tartományból: A Taiyuan Iron & Steel Company (TISCO), amely jelenleg a világ legnagyobb rozsdamentes acélgyártója, és amelynek forgalma kétszerese Mauritius GDP-jének; a Shanxi Coking Coal Group, Kína egyik legnagyobb széntermelője, amelynek forgalma 150%-kal nagyobb Mauritius GDP-jénél. A TISCO, a Shanxi Coking és a Tianli Kínában JinFei Investment Company néven van bejegyezve, ezért változott a SEZ neve Tianliról JinFei-re. Ez a három vállalat csatlakozott a CADF-hez; a negyedik tőkés partner 2009 júniusában regisztráltatta magát Mauritiuson JinFei gazdasági és kereskedelmi együttműködési övezet néven, 80 millió dolláros pénzügyi tőkével". (António és Ma 2015: 96-98).

Minden esély ellenére Mauritius SEZ sikeresnek bizonyult, a legtöbbet hozta ki a puha infrastruktúrájából, anélkül, hogy túl sok engedményt tett volna, és nemcsak a befektetések és gazdasági partnerségek vonzására összpontosított, hanem arra is, hogy a szigetet Ázsia és Afrika közötti üzleti platformmá alakítsa (Alves, 2011).

Úgy véljük, hogy a mauritiusi projekt jól mutatja Kína komoly elkötelezettségét, valamint a politikai hatóságok és a kereskedelmi szereplők közötti pozitív koordinációt a különleges gazdasági övezet sikerének garantálása érdekében. Más afrikai SEZ-ektől eltérően ez a projekt többnek bizonyult, mint gazdasági nyereség a kínai vállalatok számára; azt mutatja, hogy a kínai SEZ Afrikában nem csak a piacra és az erőforrásokhoz való hozzáférésről szól.

4.1.6.3 A kínai együttműködés motivációi Afrikában

Különböző elméletek és vélemények léteznek, az egyik oldalról az optimisták, a másik oldalról pedig a szkeptikusabbak. A szkeptikusok úgy vélik, hogy Kínát csupán az afrikai gazdagság és piac érdekli, hogy termékeivel rendelkezzen, és ez a korábbi gyarmatosítók helyét veszi át; ha egyszer elégedett lesz, Kína elhagyja Afrikát. Az optimisták úgy vélik, hogy Kína nagyon pozitív szerepet játszik Afrikában, a fejlesztésbe való befektetéssel és a tudásátadással segíti az afrikai országokat.

Az eltérő vélemények ellenére számos tanulmány állítja, hogy a kínai-afrikai együttműködés kölcsönösen előnyös (Aguilar és Goldstein, 2009; Carolina és Murphey, 2009; Jing, 2009; Wu és Cheng, 2010; Zhao, 2008; via Ado és Su, 2016). Kína egyre növekvő jelenléte Afrikában lehetőséget ad a fejlődésre és újfajta együttműködésekre és stratégiai partnerségekre azáltal, hogy átadja "know-how-ját", eszközeit, amelyek számos országot segítenek problémáik megoldásában.

Kína, mint minden más adományozó, saját gazdasági érdekeit követi, de a természeti erőforrásokon kívül a kontinens más országaira is ki akarja terjeszteni szerepvállalását, amire példa a mauritiusi projekt. Kína és Afrika érdekei újra egyesültek a mindkét fél számára előnyös üzleti partnerségek révén, amelyek olyan előnyökkel járnak, mint a többletbevétel, az infrastruktúra javítása és az afrikai társadalmi és gazdasági fejlődés fellendítése. Ráadásul Kína tagja az ENSZ Közgyűlésének, ami szövetségessé teszi, és lehetővé teszi számos afrikai ország számára, hogy egy közvetítő hanghoz jusson, hogy meghallgassák aggodalmaikat.

Afrikának mégis tudatában kell lennie és alaposan elemeznie kell a feltörekvő ázsiai befektetések fejlesztési szerepét, mivel ez meghatározhatja sorsát. Kína egyre növekvő afrikai jelenléte a kontinens újbóli gyarmatosításának folyamatát jelképező új tendenciának tekinthető, amely az Afrikában létrehozott kínai SEZ-ekkel kezdődött. A kínai támogatás állandó viták tárgya, és nemcsak a kínaiak és az afrikaiak között, hanem az afrikai népen belül is különböző nézetekkel bír. Vízióval rendelkező afrikai vezetés hiányában a feltörekvő kínai hatalommal való kapcsolat meghívásos gyarmatosításnak bizonyulna.

A nyugati partnerekkel ellentétben azonban Kína továbbra is befektetett a kockázatosnak tartott nagyprojektekbe. Így Kína mint fejlődő ország sikeressége a szegénység

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

csökkentésében és a gazdasági növekedés elérésében vonzó partnerré teszi az afrikai országok számára. Ez biztosítja a

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

Lehetőség Afrika számára, hogy tanuljon a kínai tapasztalatokból mind a szakpolitikák, mind az üzleti gyakorlatok tekintetében. Ami ennek a mindenkori számára előnyös perspektívának a hosszú távú lehetőségét illeti, nem egyértelmű, hogy Kína szerepvállalása javítani fogja-e Afrika fejlődését. Úgy véljük, hogy Kína hosszú távú ambiciózus és stratégiai megközelítést alkalmaz Afrikával kapcsolatban.

Jelenleg egyre nagyobb figyelmet kapnak Kína angolai érdekei és tevékenységei, de az együttműködés feltételei és következményei továbbra sem világosak. Szükséges volt megvizsgálni ezt az együttműködést és érdekeltségeket közvetlen és hosszú távon, mivel Angola az egyik fő olajszállító, számos építési és kiskereskedelmi projekttel.

A kínai terjeszkedési modell magában foglalja a politikai hálózatot és az erős gazdasági függőségi kapcsolatok ápolását. Ebben az értelemben az egyik elsődleges tanulmány a nemzetközi kapcsolatok megértésére, a kínai "puha hatalom" mértékére Afrikában és Kína globális hatalommá válására összpontosított. Kína összehangolja a politikát, a pénzügyeket és az üzleti életet, hogy vonzó csomagajánlatokat tudjon kínálni.

4.2 A dokumentumelemzés és az interjúk keresztezése

Ebben a részben a dokumentumelemzés (másodlagos forrás) kiegészítéseként tartalomelemzést végeztünk az interjúk (elsődleges forrás) segítségével, és bemutattuk az interjúkból kapott eredményeket. Az összegyűjtött minta olyan tanulságos információkkal szolgál, amelyek lehetővé teszik számunkra, hogy megértsük a kínaiak kínai-afrikai kapcsolatokról alkotott felfogását, az afrikai kínai különleges gazdasági övezetekről való tájékozottságukat és Kína növekvő angolai beruházásait.

Szeretnénk azonban hangsúlyozni azt a tényt, hogy a kapott válaszok közül sok nem volt érvényes vagy értelmetlen. Ez történhetett az ismeretek hiánya vagy a velünk megosztott információk elérhetlensége miatt.

4.2.1 Válaszadó profilja

A válaszadók mindegyike kínai, többségük nő, életkoruk 25 és 35 év között van. A szakmai funkciók többnyire fordítók vagy üzletfejlesztők, a leggyakrabban említett vállalatok pedig a CITIC Group, a SinoHydro Construction Angola és az import- és exportcégek voltak.

4.2.2 Kategorizálási mátrix

A kategorikus elemzés szintetizálására és az interjúkból levont következtetések bemutatására a 8. ábrán látható kategorizációs mátrixot dolgoztuk ki.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

Kategóriák	Alkategóriák	Válaszadók	Gyakoriság előfordulás
I - Kínai-afrikai kapcsolat: win-win együttműködés?	Kedvező vélemény (közös érdekek)	R1, R2, R3, R4, R5, R6, R7, R8, R9, R10, R11	11
	Politikai együttműködés	R4, R8, R10	3
	Infrastrukturális projektek fejlesztés	R1, R3, R5, R7, R10,	5
	Megnövekedett lehetőségek és a nyereség	R3, R4, R5, R6, R8, R11	6
	Kína műszaki és pénzügyi támogatás	R1, R3, R5, R6, R8, R1	6
II- Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában	Nincs tudatosság	R1, R4, R8, R9, R10	5
	Tudatosság	R5, R2, R3, R6, R7, R11	6
III- Üzleti tevékenység Angolában	Nincs tapasztalat	R8, R9, R10	3
	Tapasztalat	R1, R2, R3, R4, R5, R6, R7, R11	8
	Építőipari ágazat	R1, R2, R3, R4, R5, R6, R7, R8, R9, R10, R11	6
IV- Vezetési különbségek	Különbségek a munka	R1, R2, R3, R5, R6, R7	6
	Kulturális különbségek	R7, R9, R10, R11	4
	Képes legyőzni a különbségek	R4, R5, R7, R10, R11	5
	Nem képes leküzdeni a különbségek	R2	1

8. ábra - Kategorizációs mátrix [saját készítésű]

I. kategória

1. kérdés: Ön szerint a kínai-afrikai kapcsolat egy olyan együttműködés, amelyből mindenki csak nyerhet? Miért?

Ez a legkritikusabb kérdés ebben a tanulmányban, amely lehetővé teszi számunkra, hogy szélesebb képet kapjunk a megkérdezettek véleményéről a kínai-afrikai kapcsolatról, hogy ez egy win-win vagy win-lose együttműködés.

Látható, hogy valamennyi megkérdezett kedvezően vélekedik, és mindannyian úgy vélik, hogy ez az együttműködés közös érdekeket szolgál. Több mint 50%-uk úgy véli, hogy ez az együttműködés mindkét fél számára új lehetőségeket és nagyobb nyereséget hoz, valamint Kína technikai és pénzügyi segítségét, amely véleményük szerint kulcsfontosságú Afrika fejlődése szempontjából.

Kínát bírálják, amiért igyekszik finanszírozni a természeti erőforrásokkal rendelkező országokat. Erre példa a kínai együttműködés Afrikában, amelyet gyakran a kontinens újbóli gyarmatosításának folyamatát célzó új tendenciának tekintenek. Másrészt az interjúalanyok és a tudósok szerint afrikai vezetés hiányában ez a Kínával való kapcsolat meghívásos gyarmatosítássá válhat, vagy úgy tekinthetünk rá, mint gyarmatosításra. Kína mint fejlődő ország sikere a szegénység csökkentésében és a gazdasági növekedés elérésében vonzóvá és hiteles üzleti partnerré válik az afrikai kontinens számára. Amint azt az interjúalanyok említették, ez egy módja annak, hogy Afrika tanuljon a kínai tapasztalatokból a politikák és üzleti gyakorlatok tekintetében. Ez az egyik legfontosabb oka annak, hogy Afrika szívesen látja a kínai befektetéseket.

Ami a mindenki számára előnyös perspektíva hosszú távú életképességét illeti, ez még mindig nem egyértelmű, mivel Kína egyszerre rendelkezik erőforrás ambíciókkal és stratégiai megközelítéssel Afrikával kapcsolatban. Korai lenne még arra következtetni, hogy Kína növekvő érdeklődése Afrika iránt egy új kapcsolati modellt, egy mindenki számára előnyös, tisztességes és kiegyensúlyozott üzleti partnerséget hoz-e létre.

II. kategória

2. kérdés: Ismeri az afrikai különleges gazdasági övezeteket? Hol?

a. Ha igen, ismer-e olyan kínai vállalatot, amelyik különleges gazdasági övezetben található? Melyiket?

Érdekesnek találtuk ezt a kérdést, hogy megtudjuk, vajon a kínaiak (akik például Angolával kapcsolatban állnak) tisztában vannak-e az afrikai kínai különleges gazdasági övezetek létezésével, és tudnak-e néhányat megnevezni. Amint az a kategorizálási mátrixban látható, a 11 interjúalanyból álló mintából mindössze hatan vannak tisztában az Afrikában található kínai SEZ-ekkel. Ebből a forgatókönyvből, valamint Power és Alves (2012) szerint arra következtethetünk, hogy a társadalmi érdekek korlátozzák a kínaiak Angolára vonatkozó ismereteit.

Azok azonban, akik tisztában vannak vele, olyan vállalatokra hoztak példákat, mint a PowerChina, a Sinohydro, a CITIC, valamint olyan különleges gazdasági övezetek, mint a Luanda-Bengo, a Luanda-Bom Jesus és a Mar Grandioso különleges gazdasági övezet.

Az említett vállalatok többsége építőipari vállalat, például a CITIC, a Sinohydro és a Zhongji Holding Group.

III. kategória

3. kérdés: Volt már üzleti kapcsolata/dolgozott már Angolában?

a. Melyik ágazatban?

A kategorizálási mátrixból kiderül, hogy szinte minden válaszadónak van munkatapasztalata Angolában, főként az építőipari vállalatoknál végzett fordítási munkában.

A kínai pénzügyi támogatás hatással volt Angola fejlődésére, számos infrastrukturális projekt járult hozzá a gazdaság újraintegrálásához, az elektromos és optikai összeköttetés, valamint az emberek és áruk mobilitásának növeléséhez. Aberg (2010: 64) szerint "az "olaj az infrastruktúráért" megállapodás révén Angola elkerülte az adósságszolgálat problémáját, és leküzdötte a hitelképesség problémáját, mivel a hitelkereteket olajjal fizették vissza".

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

Emellett a kínai vállalatok jelenléte elősegíti az angolai munkahelyteremtést és a gazdaság többi részével való kapcsolatokat. Az "olajért infrastruktúrát" megállapodás újraosztja Angola olajvagyonát, és a természeti erőforrásokat hatékonyan lehet hasznosítani, ha a kínaiak koordinálják, akik jó irányítási készséggel rendelkeznek és képesek gyorsan végrehajtani a projekteket.

4. kérdés: Sok kínai vállalat van Angolában?

b. Mely ágazatokban?

A kérdés elsődleges célja a kínai vállalatok angolai jelenlétének növekedése és az ezzel kapcsolatos ismeretek megszerzése.

A legtöbb megkérdezett számos kínai vállalatot ismer Angolában. A következő ágazatokat említik: építőipar, szállítás, dekoráció, import, kiskereskedelem, szolgáltatás, energiaipar és infrastruktúra.

IV. kategória

5. kérdés: Melyek a fő különbségek Angolában az irányítás tekintetében?

Itt találjuk a kínai és az angolai üzletmenet közötti legfőbb különbségek eredményeit. Sok kínai azt válaszolta, hogy számos különbség van a munkavégzés módjában, mivel az angolai munkavállalók nem rendelkeznek technikai, szervezési és kitartási képességekkel. A megkérdezettek közül néhányan arra is utaltak, hogy vannak kulturális különbségek, amelyek normálisak az ilyen különböző kontinensek között, és amelyeket tiszteletben kell tartani.

6. kérdés: Sikerült leküzdeni a különbségeket? Hogyan?

A kérdés célja, hogy megértsük a kínaiak hajlandóságát az angolaiakkal való találkozásra és interakcióra. Megfigyeltük, hogy minden interjúalany kritizálja az angolai munkamódszert, mondván, hogy az nem hatékony, lassú, bonyolult és bürokratikus. Azt is kijelentik, hogy vannak bizonyos kulturális különbségek, amelyekkel a mindennapi életben szembesülnek.

A különbségek ellenére a megkérdezettek általában képesek voltak túllépni ezeken a különbségeken, és keresték a helyzetek megváltoztatásának lehetőségeit, például a kulturális

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában
különbségek megértésével és a helyi lakosság képzésével.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

Megállapítottuk azonban, hogy ezeket az akadályokat a kínaiak leküzdik, mindenképp azért, mert az Afrikában végzett munkájukért kapott magas fizetésekre összpontosítanak, és mert ők azok, akik a projektekért felelősek (némi felsőbbrendűség).

4.2.3 Végső megjegyzések

Az interjúk alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy a kínaiak általában a kínai-afrikai kapcsolatokat a közös érdekeken alapuló együttműködésnek tekintik, amely új üzleti lehetőségeket és ismereteket bővít. Bár több mint a fele rendelkezik ismeretekkel, meglepett minket a kínai SEZ-ek afrikai ismertségének hiánya.

Az interjúk során gyűjtött adatok jobb megértéséhez fontos, hogy rendelkezünk némi háttérismerettel a Kína és Angola közötti kapcsolatokról. Az angolai polgárháború 2002 februárjában ért véget, nem sokkal a 2000 októberében tartott első FOAC-csúcstalálkozó után. Ebben az összefüggésben Angola fizikai helyreállításokra irányuló igénye, különösen az infrastruktúra terén, megtalálta a megfelelő finanszírozási forrást a kínaiak személyében. Ez azért vált elérhetővé, mert Kína a természeti erőforrásokkal, energiaellátással és olajkitermeléssel rendelkező országokban keresett befektetéseket. A kínai *modus operandi* megfelelt Angola igényeinek egy olyan időszakban, amikor az angolai kormány képtelennek tűnt arra, hogy nem olajjal kapcsolatos befektetéseket vonzzon az országba, vagy hogy fenntartsa a nemzetközi adományozókat és partnereket. A gazdasági és politikai célok "tökéletes érdekházasságnak" tűntek. Így a kínai hitelek következményei a gazdaságon túl is láthatóak, mivel a belpolitikai harc továbbra is intenzív, ami a kínai hitelek által lehetővé tett közös vállalkozásokból származó haszonberek megszerzéséért folytatott harcot tükrözi.

A kínai-angolai együttműködést gyakran tökéletes párosításnak tekintik, mivel Kína az olajért cserébe fejlesztési lehetőségeket kínál. Az angolai vezetőknek mégis keményebben kell tárgyalniuk, és nem szabad beleragadniuk a függőség kényelmes helyzetébe, hogy ne a kínai finanszírozásra és végrehajtási kapacitásra támaszkodjanak, miközben a szolgáltatásokat olajjal térítik meg.

Összefoglalva, szükség van e kapcsolat több elemének feltárására és beépítésére a kínai köztudatba, beleértve Angola gazdag társadalmát és kultúráját is. A közvélemény jobb ismerete segíthet a jövőbeni kétoldalú kapcsolatok kiegyensúlyozottabb alakításában.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

Továbbra is fennállnak a következő kérdések: Milyen hatással lesz a pénzügyi támogatás meghosszabbítása Angola gazdaságára? Ismerik-e a kínai munkavállalók az angolai beruházás motivációit és hosszú távú hatásait? A Kína és Angola közötti kapcsolatnak politikai és gazdasági érdeke egyaránt van, és a kínai segítségnyújtás sikere Angola esetében részben a kölcsönös érdekek "tökéletes házasságával" magyarázható.

V. fejezet - Következtetések

Ez a kutatás egy konkrét valóságot vizsgál - a kínai különleges gazdasági övezeteket Afrikában. A kutatás célja három szempont megértése: Kína kihasználja-e a világgazdaságban betöltött szerepét, és alkalmaz-e soft power stratégiákat Afrikában; melyek a kínai különleges gazdasági övezetek fő mozgatórugói Afrikában; Kína kapcsolata egy win-win együttműködés-e, vagy Kína csak az erőforrások kiaknázása érdekében kereskedik Afrikával, és a beruházás a kontinens "újbolí gyarmatosítása"-e?

Ezzel a megközelítéssel arra a következtetésre juthatunk, hogy Kína Afrikával kapcsolatos gazdasági stratégiájának vannak előnyei és hátrányai is, és a javulás érdekében nagyobb társadalmi és kulturális részvételre van szükség. A vizsgálat következtetéseinek levonása érdekében az alábbiakban a kutatási kérdésekre adunk választ.

1. kérdés: Kína kihasználja a világgazdaságban betöltött szerepét, vagy soft power stratégiákat alkalmaz Afrikában?

Kína globális gazdaságba való integrációjának hatása még nem eléggé kutatott téma, ezért a témával foglalkozó bibliográfia egyre bővül. Nemcsak véleménycikkek, hanem tudományos igényű tanulmányok is megjelentek. A tanulmány tárgya világszerte tükröződik, például az Egyesült Királyságban, az Egyesült Államokban és Kínában, ahol olyan szerzők, mint Chen, John Whalley, Daniel Large és Alden Christopher hivatkozási nevek.

Az eredmények alapján (IV. fejezet) megállapíthatjuk, hogy Kína a világgazdaságba való integráció két fő modelljét követte: A WTO-csatlakozás, valamint az exportorientált növekedés és a közvetlen külföldi befektetések. Mindkét stratégia lehetővé tette Kína "kilépését", szabadkereskedelemmel, piacgazdasággal és fejlesztési stratégiával. A külvilág felé való nyitottság és a közvetlen külföldi befektetéseken keresztül történő növekvő beruházások révén nemzetközi hálózatot hozott létre. Megfigyelhető, hogy Kína helyzete a világban eltolódott az önállóságtól az egymástól való függés fázisába.

Elismerjük, hogy Kína erőfeszítései a növekedés lassítására és a gazdasági modell megváltoztatására nem csak a tengerentúli termelésre összpontosítanak, hanem az iparágak megerősítésére és az ellátásra is. A tengerentúli eszközök megszerzésére irányuló stratégia

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

azonban kritikát váltott ki Kína soft power-használatával kapcsolatban.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

Afrikában, mivel az erőforrás-központúság miatt. Erre példa Angola, amely Kína legnagyobb olajbeszállítója Afrikában.

A dokumentumelemzés során rávilágítunk Kína világgazdasági pozícióinak néhány problémájára és kihívására is (4.1.3. szakasz), mint például a kínai gazdasági növekedés kiegyensúlyozatlansága; alacsony kezdeti beruházási költségek és olcsó munkaerő; környezeti problémák; magas beruházási ráta; és a gyarmatosítás új módjának tekintett nemzetközi együttműködések.

Kína gazdaságpolitikai kezdeményezéseiben jelentős változások történtek a magas hozzáadott értékű gazdaságba való átmenet megkönnyítése érdekében. Támogatást kapott a hagyományos feldolgozóipari ágazatok korszerűsítéséhez és fejlesztéséhez. Kialakult a növekedés minőségének előtérbe helyezése a kiegyensúlyozottabb fejlődés és a globális piac felé való nyitás elérése érdekében. A gazdasági növekedési modellben az exportról a fogyasztás és az innováció felé történt elmozdulás, ami az FDI és az ODI mintáiban is tükröződik. Ezt követően, és Afrika esetét figyelembe véve, a globális márkastratégiáról a hálózatépítési stratégiára való áttérést is jelezzük. Ez stratégiai fordulópontot jelentett Kína afrikai befolyásában a segély- és kereskedelemorientált megközelítésről az erőforrás-alapú befektetési megközelítésre.

Véleményünk szerint a puha hatalmat nehéz bizonyítani, de Kína többféle eszközzel, többek között kulturális eszközökkel próbálja befolyásolni Afrikát. Kína afrikai szerepvállalását a kínai belföldi dinamika, az új piacokon való terjeszkedési vágy és a nemzetközi politikai tényezők kombinációjaként foglалhatjuk össze. Bár az elsődleges hajtóerő a kínai kormány stratégiai törekvése az erőforrásokra, hogy biztosítsa a nyersanyagellátást a növekvő energiaszükséglethez, mivel Kína a globális gyártás központjaként van jelen. A kínai állami vállalatoknak nyújtott központi kormányzati támogatás alapvető fontosságú volt az Afrikába irányuló közvetlen FDI-k szempontjából, mivel ez a megfelelő hely a kínai vállalatok számára a tapasztalatszerzésre és az üzleti vállalkozás globális kiterjesztésére.

2. kérdés: Melyek a kínai különleges gazdasági övezetek fő mozgatórugói Afrikában?

Amint azt már említettük, a téma megközelítéséhez ismerni kell a kínai-afrikai kapcsolatokat az évek során (4.1.4. szakasz), meg kell érteni a különleges gazdasági övezetek létrehozását,

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

fejlődését és eredményeit (4.1.5. szakasz), valamint az afrikai kínai együttműködés motivációit (4.1.6.3. szakasz).

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

Arra a következtetésre jutottunk, hogy Kína új gazdasági modellt alakít ki a nemzeti és nemzetközi különleges gazdasági övezetek programjain alapulva. Ezek a programok különböző típusúak, méretűek és számos kereskedelmi, ipari és technológiai motivációval rendelkeznek. Kína a különleges gazdasági övezeteket a gazdasági növekedés eszközeként és a különböző gazdasági együttműködési zónákba történő globális befektetés módjaként fogta fel.

Annak ellenére, hogy a kínai különleges gazdasági övezetek számos projektet, munkalehetőséget, új tudást, jó gyakorlatot és célkitűzést fejlesztettek ki, Kína fokozatosan "manipulálja" Afrikát, az új infrastruktúrákat és vállalkozásokat. Ez egy ördögi kör lehet, mivel a kínaiak, azzal, hogy Afrikában kezdik meg az életüket és befektetnek a vagyonukba, már nem térhetnek vissza Kínába, nem hagyhatják el azt, amit Afrikában építettek.

Az afrikai kínai különleges gazdasági övezetek fő mozgatórugóinak kutatásához elengedhetetlen a mauritiusi eset tanulmányozása (4.1.6.2. szakasz). A többi afrikai SEZ-től eltérően Mauritius a két fél geopolitikai és politikai motivációinak közeledése eredményeként jött létre. Ez a választás rávilágít arra a tényre, hogy Kína nemcsak gazdasági tényezőket vesz figyelembe, hanem más, nem várt lehetőségeket is. Ez több partner vonzását, proaktívabb és gyorsabb fejlődést eredményez Afrikában.

A kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában elősegítik a gazdasági diverzifikációt. Sokan sikerrel járnak, mások azonban a rossz kormányzás miatt kudarcot vallhatnak. Kína az exportra kivetett vámok csökkentésével segíti az afrikai országokat abban, hogy a feldolgozóipari termelést a világgazdaságba integrálják. Felmerül a kérdés: Akarnak-e az afrikai országok több különleges gazdasági övezetet? Úgy véljük, hogy sok afrikai ország várakozik a különleges gazdasági övezetek után, mert gyakran úgy tekintik, mint az új befektetők vonzásának és a jó vezetésre szoruló országok nagyobb fejlődésének eszközét.

Az interjúk (4.2.2. szakasz, II. kategória) alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy sok kínai, aki nemrégiben járt Afrikában, kevéssé ismeri az afrikai kínai különleges gazdasági övezeteket. Azt is észrevettük, hogy a kínaiak nem keverednek a lakossággal, saját életet élnek, nincs keveredés a kultúrák között. Úgy véljük, hogy az emberek szelektálódnak, és a kínai rendszer azokat az embereket vonzza Afrikába, akiket akarnak. Ezért lényegesnek tartottuk, hogy tanulmányozzuk ennek a "vak segélynek" a természetét, az egyes afrikai

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

régiók iránti érdeklődést. Ebben az összefüggésben találtuk fontosnak, hogy tanulmányozzuk Angola esetét, hogy egy konkrét befektetési zónára összpontosítsunk. A már tanúsított különleges gazdasági övezetek nem folyamatban vannak, és Angola egy folyamatban lévő beruházás. Ebben a tanulmányban be tudtuk mutatni, hogyan indítanak kínaiak különleges gazdasági övezeteket Afrikában, és mit gondolnak erről a kínaiak és az afrikaiak.

3. kérdés: A Kína-Afrika kapcsolat egy mindenki számára előnyös együttműködés?

Kínát Afrikában sok kritika éri, és gyakran a kontinens "újbóli gyarmatosításának" tekintik (4.1.6.3. szakasz). A kínai-afrikai kapcsolatnak számos előzménye van, a politikai és ideológiai megközelítéstől a gazdasági megközelítésig. Jelenleg ez a kapcsolat a kereskedelemre és az üzleti befektetésekre összpontosít. Számos kínai vállalat folytat üzleti tevékenységet Afrikában és fektet be az infrastruktúrába, az energiába, a bankszektorba és a gyártásba. A kapcsolat sikere főként annak köszönhető, hogy a kínai kormány eltökéltsége a kereskedelmi többlet kezelésére, valamint az Afrika fejlődését szolgáló befektetések és segélyek iránti igény kombinációjának köszönhető.

Kína afrikai jelenléte továbbra is ellentmondásos. A Kína afrikai szerepéről szóló publikációk gyakran a win-lose megállapítások felé orientálódnak, mivel Kínának szüksége van az afrikai természeti erőforrásokra; Kína afrikai érdeklődését gyakran hasonlítják az európai felfedezésekhez és hódításokhoz Afrikában. Vannak olyan felvetések, amelyek szerint Kína csak a természeti erőforrások kiaknázása érdekében kereskedik Afrikával, és hogy a beruházás a kontinens "újbóli gyarmatosítása", amit részben az Afrikában létrehozott kínai különleges gazdasági övezetek testesítenek meg. Mindazonáltal az erős vezetői erőforrás-központúság hiánya Afrikában mindkét fél számára kedvezőnek bizonyul. Kína sikere fejlődő országgént fontos ok arra, hogy Afrika üdvözlje a kínai befektetéseket. Ez teszi Kínát vonzó és megbízható üzleti partnerré a hasonló fejlődési utat követő afrikai országok számára (Ado és Su, 2016). Gyakran úgy tekintik, hogy Afrika számára ez lehetőséget jelent arra, hogy tanuljon a kínai tapasztalatokból.

Ebben a kutatásban és a válaszadók szerint (4.2.2. szakasz, I. kategória) ez a kapcsolat a közös érdekeket szolgáló, mindkét fél számára előnyös, win-win együttműködésnek, mindkét fél számára előnyös partnerségnek minősül. Kína tovább bővítheti üzleti tevékenységét, Afrika pedig befektetéseket, új projekteket, fejlesztéseket és know-how-t kap. Az Aguilar és Goldstein (2009) által "Afrika kínaiasodásának" nevezett kockázat ellenére Kína támogatja a "hasonló gondolkodású szövetséges" fogalmát, amely azt a felfogást írja le, hogy az afrikaiak jól érzik magukat a történelmüket és szükségleteiket megértő Kínával való üzletelésben (Yin és Vaschetto, 2011).

Mégis nehéz határozott következtetéseket levonni arra vonatkozóan, hogy Kína Afrikában az

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

ország "újbóli gyarmatosítását" jelenti-e. Miközben sok nyugati partner még mindig kockázatos helynek tartja Afrikát a befektetések szempontjából, Kína továbbra is számos projektbe fektet be. Ez azt eredményezte, hogy egyre

bizalom az afrikai vezetők részéről és elismerés az ázsiai megmentő felé. Úgy véljük, hogy Afrikának diverzifikálnia kell az infrastrukturális projektek finanszírozási lehetőségeit, hogy kevésbé függjön egyetlen partnertől, és így kisebb legyen a kockázata annak, hogy a gazdasági visszaesés negatívan befolyásolja a hosszú távú infrastrukturális projekteket. Úgy véljük továbbá, hogy Kína fokozatosan felismeri, hogy a hatalmas infrastrukturális projektek túl drágák és némelyikük nem hatékony, ami a feltörekvő segélyek fejlődésorientáltabbá válását eredményezheti.

Végül, miután összekötöttük a kínai különleges gazdasági övezeteket Afrikában (4.1.5. szakasz) és a kínai együttműködés motivációit Afrikában (4.1.6.3. szakasz), arra a következtetésre juthatunk, hogy a kínai különleges gazdasági övezetek és befektetései növelik mind a gazdasági, mind a társadalmi fejlődést, és ezáltal új lehetőségeket kínálnak Afrika számára. Arra a következtetésre jutunk, hogy a kínai-afrikai kapcsolat egy mindkét fél számára előnyös együttműködés, de kétséges, hogy ez hosszú távon is így marad. Kína közvetlen afrikai befektetései összetettek, ezért nehéz megítélni a hosszú távú hatásokat.

5.1 Érvényesség és megbízhatóság

A projekt során a tanulmány érvényessége és megbízhatósága volt. A belső érvényességet, az eredmények és a valóság közötti megfelelést többféle módon biztosítottuk, több kutató, adatforrás, különböző módszerek felhasználásával, valamint annak ellenőrzésével, hogy az összegyűjtött adatok összhangban vannak-e a résztvevők felfogásával. A megbízhatóságot a vizsgálat elvégzésének részletes leírásával biztosítottuk, ami nemcsak a vizsgálat alapjául szolgáló feltételezések és elmélet magyarázatát jelenti, hanem az adatgyűjtési folyamat és az eredmények megszerzésének módját is.

5.2 Korlátozások

1. A témával kapcsolatos publikáció hiánya

Az afrikai kutatásvezetés nehézségei, hogy pontos és aktuális adatokat gyűjtsön a vállalkozásoktól. A kínai vállalkozások gyakran nem hajlandók a tevékenységükkel kapcsolatos adatokat szolgáltatni. Ennek következtében Kína afrikai jelenlétével kapcsolatban számos kérdésre még nincs válasz. A jelenlegi ismeretek alapján nehéz bizonyos tényekkel szolgálni Kína afrikai motivációról.

2. Az interjúk a kínai felfogásra korlátozódtak.

Az ezzel a valósággal kapcsolatba kerülő afrikai embereknek eltérő elképzeléseik lehetnek, amelyek döntően hozzájárulhatnak ehhez a kutatáshoz.

3. A helyszíni kapcsolat és a megfigyelés hiánya

A kutatás kiegészítéséhez elengedhetetlen, hogy közvetlen kapcsolatba kerüljünk ezzel a valósággal, hogy megfigyeljük és megtaláljuk a cégekben dolgozó, megbízható kínai embereket, hogy például őszinte és személyes beszélgetést folytassunk velük. A nyelv azonban akadályt jelenthet.

5.3 További kutatások

A projekt korlátainak leküzdése és eredményesebb vizsgálat érdekében a következőket kell megvizsgálni:

- Interjúk afrikaiakkal, akik kapcsolatba kerültek ezzel a valósággal, a kínai SEZ-ekkel Afrikában.
- Újabb, empirikus és bizonyítékokon alapuló tanulmányok. Számos publikáció a szerző saját véleményén alapul.
- A mikroszintű tanulmányok arra összpontosítottak, hogy mit nyertek a helyi afrikai vállalkozások az együttműködésből.

Bibliográfia

A. Nem elektronikus dokumentumok

Aberg, J. 2010. *Kínai pénzügyi támogatás Angolában*. Kiadatlan disszertáció, Lund Egyetem.

Ado, A., & Su, Z. 2016. Kína Afrikában: kritikai irodalmi áttekintés. *Critical perspectives on international business*, 12 (1): 40-60.

Aguilar, R., & Goldstein, A. 2009. Afrika kínaiasodása: Angola esete. *Világgazdaság*, 32: 1543-1562.

Ampiah, K., & Naidu, S. (szerk.). 2008. *Guggoló tigris, rejtett sárkány? Afrika és Kína*. Fokváros: University of KwaZulu-Natal Press.

António, N. S., & Ma, S. 2015. Kína különleges gazdasági övezete Afrikában: Context, motivations and Progress. *Euro Asia Journal of Management*, 25 (44): 70-103.

Alden, C., Large, D., & Oliveira, R. S. (szerk.). 2008. *Kína visszatér Afrikába: Egy felemelkedő hatalom és egy kontinens ölelése*. London: Hurst.

Alves, A. C. 2011. *Kínai gazdasági és kereskedelmi együttműködési övezetek Afrikában: Mauritius esete*. Dél-afrikai Nemzetközi Ügyek Intézete, 74. sz. alkalmi tanulmány.

Bath, V. 2012. Külföldi befektetések, nemzeti érdekek és nemzetbiztonság - közvetlen külföldi befektetések Ausztráliában és Kínában. *Sydney Law Review*, 34: 5-34.

Bardin, L. 2004. *Análise de conteúdo*. Lisboa: Edições 70 .

Bell, J. 2002. *Como realizar um projecto de investigação*. Lisbon: Gradiva.

Berthelemy, J. C. 2011. *Kína szerepvállalása és a segélyek hatékonysága Afrikában*. Working paper no. 129, Afrikai Fejlesztési Bankcsoport.

Brautigam, D. 2009. *A sárkány ajándéka. Kína valódi története Afrikában*. New York: Oxford University Press.

Brautigam, D., Farole, T., & Xiaoyang, T. 2010. *Kína befektetései az afrikai különleges gazdasági övezetekben: Az Európai Gazdasági Ökonómiai Övezetek: kilátások, kihívások és lehetőségek. Gazdasági előfeltételek*. A Világbank.

Bowen, G. A. 2009. A dokumentumelemzés mint kvalitatív kutatási módszer. *Qualitative Research Journal*, 9: 27-40.

Carmo, H., & Ferreira, M. M. 2008. *Metodologia da Investigação. Guia para auto-aprendizagem*. Lisboa: Universidade Aberta.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

- Chen, C. (szerk.). 2009. *Kína integrációja a világgazdaságba: Közvetlen külföldi befektetések és nemzetközi kereskedelem*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Chen, W., Dollar, D., & Tang, H. 2016. Miért fektet be Kína Afrikában: Evidence from the Firm Level. *The World Bank Economic Review*, Vol 32 (3): 610-632.
- Chow, G. C. 2003. A WTO-hoz való csatlakozás hatása Kína gazdasági, jogi és politikai intézményeire. *Pacific Economic Review*, 8 (2): 105-115.
- Davies, M., Edinger, H., Tay, N., & Naidu, S. 2008. *Hogyan nyújt Kína fejlesztési támogatást Afrikának*. Peking: Centre for Chinese Studies.
- Dent, C. M. 2011. (Szerk.). *Kína az afrikai fejlesztési kapcsolatokban*. Abingdon: Routledge
- Farole, T. 2011. *Különleges gazdasági övezetek Afrikában. A teljesítmény összehasonlítása és a globális tapasztalatokból való tanulás*. Washington DC: The World Bank.
- Farole, T., & Akinci, G. (szerk.). 2011. *Különleges gazdasági övezetek. Előrelépések, új kihívások és jövőbeli irányok*. Washington DC: Világbank.
- French, H. W. 2015. *Kína második kontinense*. New York: Vintage Books.
- Kitissou, M. (szerk.). 2007. *Afrika Kína globális stratégiájában*. London: Adonis & Abbey Publishers Ltd.
- Kolstad, I., & Wiig, A. 2012. Mi határozza meg a kínai közvetlen külföldi befektetéseket? *Journal of World Business*, 47 (1): 26-34.
- Lardy, N. R. 2002. *Kína integrálása a globális gazdaságba*. Washington: Brookings Institution Press.
- Nagy, D. 2016. Túl a "sárkány a bokorban": A Kína-Afrika kapcsolatok tanulmányozása. *African Affairs*, 107 (426): 45-61.
- Manji, F., & Marks S. (szerk.). 2007. *Afrika perspektívái Kínáról Afrikában*. Nairobi és Oxford: Fahamu.
- Patton, M. 1990. *Minőségi értékelés és kutatási módszerek*. Beverly Hills: Sage.
- Plessis, R. 2016. *Kína afrikai infrastrukturális projektjei: A globális normák átformálásának eszköze*. Dél-afrikai Nemzetközi Ügyek Intézete, Policy Insights 35.
- Power, M., & Alves, A. C. (szerk.). 2012. *Kína és Angola*. Nairobi és Oxford: Pambazuka Press.
- Prasad, E. 2004. *Kína növekedése és integrációja a világgazdaságba. Kilátások és kihívások*. Occasional paper no 232, Nemzetközi Valutaalap, Washington DC.
- Quivy, R., & Campenhoudt, L. 2005. *Manual de investigação em ciências sociais*. Lisboa:

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

Gradiva.

Rumbaugh, T. és Blancher, N. 2004. *Kína: Nemzetközi kereskedelem és WTO-csatlakozás*. Working Paper no. 04/36, Nemzetközi Valutaalap.

Santacreu, A. M. 2016. A kínai turizmus növekedése és annak hatása a fizetési mérlegre. *Economic Research Federal Reserve Bank of St. Louis*, 26. szám.

Schmitz, C. M. T. 2016. Afrika Kína-felfogása Zambiában és Angolában. *Journal of Southern African Studies*, 42(4): 792-793.

Smith. A. 2012. *A nemzetek gazdagsága*. Ware: Wordsworth.

Tsao, H. T., Lu, C. C., & Yeh, R. S. 2015. Kína kifelé irányuló közvetlen külföldi tőkebefektetései Afrikában: Vállalkozások különböző tulajdonosi típusokkal. *Kortárs kínai politikai gazdaságtan és stratégiai kapcsolatok: An International Journal*, 2: 489-527.

Wang, J. 2009. *A különleges gazdasági övezetek gazdasági hatása: Evidence from Chinese Municipalities*. Job Market Paper, London School of Economics.

Whalley, J. 2011. *Kína integrációja a világgazdaságba*. Szingapúr: World Scientific.

Xu J., & Carey, R. 2015. *Kína nemzetközi fejlesztési finanszírozása. Múlt, jelen és jövő*. Working paper no. 130, UNU-WIDER.

Yang, C. H., Cheng, M. C., Lin, C. H. 2013. *Mi mozgatja Kína kifelé irányuló közvetlen beruházásait?* Acta Oeconomica, 65 (3): 431-453, Akadémiai Kiadó, Budapest.

Yang, Y. 2004. *Kína integrációja a világgazdaságba: Következmények a fejlődő országok számára*. Working paper no. 03/245, Nemzetközi Valutaalap.

Yin, J., & Vaschetto, s. 2011. Kína üzleti szerepvállalása Afrikában. *Chinese Economy*, 44 (2): 43-57.

Zheng, Y. 2016. *Kína segélyei és beruházásai Afrikában: Életképes megoldás a nemzetközi fejlődésre?* Stockholm School of Economics.

B. Elektronikus dokumentumok

EY.

EY's Attractiveness Program Africa.

Retrieved from:

[https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-attractiveness-program-africa-2017-connectivity-redefined/\\$FILE/ey-attractiveness-program-africa-2017-connectivity-redefined.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-attractiveness-program-africa-2017-connectivity-redefined/$FILE/ey-attractiveness-program-africa-2017-connectivity-redefined.pdf). Hozzáférés: 2017. november 15.

Guo, P. K., N'Diaye, P. 2009. *Fenntartható-e Kína exportorientált növekedése?* Retrieved from: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2009/wp09172.pdf>. Hozzáférés: Október 18. 2017.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

Guoqiang, L. 2015. *Mi a kínai kereskedelem jövője?* Letöltve: <https://www.weforum.org/agenda/2015/01/what-is-the-future-of-chinese-trade/>. Hozzáférés: 2017 februárja.

Hylton, Z. *Kína Angolában: A kínai segélystruktúra előnyei és hátrányai*. Humphrey Public

AffairsReview, University of Minnesota

.Retrieved

from: <http://humphreyreview.umn.edu/china-angola-pros-and-cons-chinas-aid-structure>.

Hozzáférés: 2018. május 20.

Jadesimi, A. 2017 "How China's \$60 Billion for Africa Will Drive Global Prosperity". Forbes. Retrieved from: <https://www.forbes.com/sites/amyjadesimi/2017/03/14/how-chinas-60-billion-for-africa-will-drive-global-prosperity/#6b3d6cf38a37>. Hozzáférés: 2018. január 15.

KPMG.

ChinaOutlook2016.

Retrieved from:

<https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2016/03/china-outlook-2016.pdf>. Hozzáférés: 2017. október 17.

Manero, E. 2017. Kína befektetései Afrikában: Az új gyarmatosítás? *Harvard Political Review*. Retrieved from: <http://harvardpolitics.com/world/chinas-investment-in-africa-the-new-colonialism/>. Hozzáférés: 5 May 2018.

OECD-adatok. *FDI-állományok*. A következő forrásból származik: <https://data.oecd.org/fdi/fdi-stocks.htm>. Hozzáférés: 2017. március 6.

Specter, M. 2014. A géngyár. Egy kínai cég próbálkozása az éhség, a betegség, az evolúció - és az emberi intelligencia genetikai feltárására. *The New Yorker*. Visszakeresve: <https://www.newyorker.com/magazine/2014/01/06/the-gene-factory>. Hozzáférés: 2017. február 03.

A beszélgetés. 2015. *Mit tanulhat Afrika a kínai különleges gazdasági övezetektől*. Retrieved from: <https://theconversation.com/what-africa-can-learn-from-chinas-special-economic-zones-51517>. Hozzáférés: Hozzáférés: 2018. január 15.

A Fehér Ház Barack Obama elnök. *Az elnök megjegyzései a kereskedelemről*. A következő honlapról származik: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/05/08/remarks-president-trade>. Hozzáférés: 02 February 2017.

TradingEconomic.

ChinaGDPAnnualGrowthRate

Retrieved from:

<https://tradingeconomics.com/china/gdp-growth-annual>. Hozzáférés: 02 February 2017.

WorldTradeOrganization.

AWTO

Retrieved from: https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm.

Hozzáférés: 2017. november 26.

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

Zhou, L., and Leung, D. 2015. *Kína tengerentúli beruházásai, 10 grafikonban magyarázva*. World Resources Institute. Retrived from: <https://www.wri.org/blog/2015/01/china-s-overseas-investments-explained-10-graphics>. Hozzáférés: 2017. december 15.

I. függelék - Interjú

A nevem Beatriz Martins, és az ISCTE Business School üzleti adminisztráció mestere vagyok. Végző projektemben Kína világgazdasági integrációját és a kínai különleges gazdasági övezeteket vizsgálom Afrikában. Mivel Ön közvetlen kapcsolatban áll a tanulmányozott környezettel, meghívom Önt, hogy vegyen részt ebben a munkakörnyezetben az alábbi interjú megválaszolásával, amely mindössze 5 percet vesz igénybe az Ön idejéből. Az interjú névtelen, így minden információ bizalmas marad. Ha úgy dönt, hogy részt vesz ebben a projektben, kérem, válaszoljon (kínai, angol vagy portugál nyelven) minden kérdésre a lehető legőszintebben. Köszönjük idejét és együttműködését.

- 1) Véleménye szerint a kínai-afrikai kapcsolat egy olyan együttműködés, amelyből mindenki csak nyerhet? Miért?
- 2) Ismeri az afrikai különleges gazdasági övezeteket? Hol?
  - a. Ha igen, ismer-e olyan kínai vállalatot, amely különleges gazdasági övezetben található? Melyiket?
- 3) Volt már üzleti kapcsolata/dolgozott már Angolában?
  - a. Melyik ágazatban?
- 4) Sok kínai vállalat van Angolában?
  - a. Mely ágazatokban?

Kína világgazdasági integrációjának hatása: Kínai különleges gazdasági övezetek Afrikában

- 5) Melyek a fő különbségek Angolában az irányítás tekintetében?

- 6) Sikertült leküzdeni a különbségeket? Hogyan?